

Stephen Teeuwen

S0980110

Masterscriptie Geschiedenis

Universiteit Leiden

Januari 2017

# “Een gedeelte van mijn gedachten blijft bij Afghanistan”

Perceptie van verwelkoming en sociale banden van  
Afghaanse migranten in Nederland,

1989-2001

Aantal woorden: 22447

Begeleider: Eric Storm

Student: Stephen Teeuwen

Pelikaanhof 71e

2312EC Leiden

[stephenteuwen@gmail.com](mailto:stephenteuwen@gmail.com)

## Inhoudsopgave

<b>Introductie</b> .....	3
<b>1. Opzet van het onderzoek</b> .....	10
1.1. <i>Nadere toelichting factoren</i> .....	10
1.2. <i>Methodologie</i> .....	12
1.3. <i>Dataverzameling</i> .....	15
<b>2. Afghanen gericht op Nederland</b> .....	17
Dhr. K.N.....	17
Dhr. P.L. ....	19
Mevr. S.Z.....	21
Mevr. M.M. ....	23
<b>3. Afghanen gericht op Afghanistan</b> .....	27
Dhr. en mevr. S. ....	27
Dhr. S.T. ....	29
Dhr. O.S.....	30
<b>4. Afghanen in een eigen subcultuur</b> .....	34
Dhr. en mevr. R. ....	34
Dhr. A.F.....	37
Mevr. R.N.....	39
Mevr. Z.S.....	41
Mevr. P.S.....	43
Dhr. E.E.....	45
Dhr. B.M. ....	47
<b>Conclusie</b> .....	51
<b>Bibliografie</b> .....	54
<b>Appendix 1: Vragenlijst</b> .....	58
<b>Appendix 2: De respondenten</b> .....	59

## Introductie

Afghanistan kent een lange geschiedenis van emigratie. Er zijn veel redenen hiervoor aan te wijzen: armoede, interventie door het Sovjetleger, burgeroorlog en controle door de Taliban. Miljoenen Afghanen zijn het land in twee migratiegolven ontvlucht. De eerste grote golf Afghaanse vluchtelingen verliet het land vanaf 1979, toen de Sovjets door het communistische regime was uitgenodigd om de orde te herstellen. Ook daarvoor was het land al instabiel maar met de communistische revolutie namen de onrusten exponentieel toe. In de jaren tachtig zijn door de invasie van de Sovjetunie en de burgeroorlog ongeveer vijf miljoen Afghanen gevlucht, voornamelijk naar de buurlanden Pakistan en Iran.<sup>1</sup> Deze trend werd omgedraaid na de terugtocht van het Sovjetleger in 1989, en veel Afghaanse migranten keerden terug.<sup>2</sup>

Het vertrek van het Sovjetleger bracht geen vrede in het land omdat lokale milities hun onderlinge strijd voortzetten. In 1991 verrezen de Taliban als sterkste van deze lokale milities. Mede dankzij de harde maatregelen die ze namen tegen de misdaden van de lokale krijgsheren versnelde hun opmars totdat ze in 1998 het grootste gedeelte van Afghanistan in handen hadden. Vanwege hun anti-sjiitische leer en verwerping van liberale, stedelijke waarden hebben sommige bevolkingsgroepen zoals de sjiitische Hazara's en de (deels) liberale stadsbewoners uit Kaboel zwaar onder het Taliban-bewind geleden, hetgeen de tweede migratiegolf inluide.<sup>3</sup> De netto-migratie van Afghanistan werd weer negatief en tussen 1995 en 2000 verliet gemiddeld 6.5 per duizend Afghanen het land.<sup>4</sup> Hoewel de meeste Afghanen weer naar buurlanden Pakistan en Iran vluchtten, hadden de rijkere hoogopgeleiden de middelen om door te reizen naar Europa. In Nederland verviervoudigde het aantal Afghaanse migranten tussen 1995 en 2000 van 4.916 naar 21.468.<sup>5</sup>

Tussen 2001 en 2005 kende Afghanistan een periode van relatieve rust en keerden 5,25 miljoen migranten terug uit het buitenland, de meesten uit Pakistan en Iran.<sup>6</sup> Ook het aantal asielaanvragen in Nederland daalde en het Nederlandse asielbeleid ten opzichte van Afghanen werd strenger omdat het land voldoende veilig werd geacht. Het totale aantal Afghanen in Nederland nam echter toe vanwege familiehereniging en ingewilligde asielverzoeken die

<sup>1</sup> Willem Vogelsang, *Afghanistan. Mensen, Politiek, Economie, Cultuur, Milieu*. (Amsterdam 2010), 63-80.

<sup>2</sup> International Organisation for Migration (IOM), *Afghanistan migration profile* (Kaboel 2014), 21-34.

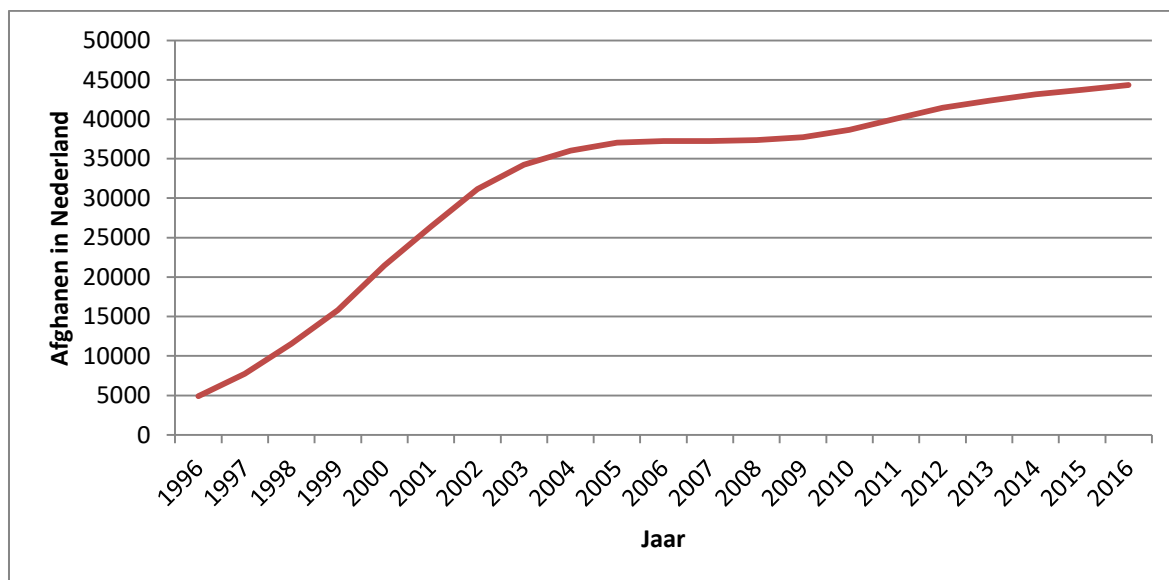
<sup>3</sup> Vogelsang, *Afghanistan*, 63-80.

<sup>4</sup> IOM, *Afghanistan migration profile*, 21-34.

<sup>5</sup> Melissa Siegel, *The Netherlands-Afghanistan Remittance Corridor Study* (Den Haag 2010), 12-25; Centraal Bureau Statistiek (CBS), 'Afghan population, seks, age, origin and generation' <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLLEN&PA=37325eng&DI=a&D2=0.1&D3=0&D4=0&D5=11&D6=a&LA=EN&HDR=T,G1&STB=G5,G2,G3,G4&VW=T> (geraadpleegd op 8-12-2016).

<sup>6</sup> De precieze data zijn onzeker, zie IOM, *Afghanistan migration profile*, 21-34.

ingediend waren vóór 2001.<sup>7</sup> Bovendien keerden maar weinig Afghanen terug naar Afghanistan na 2001, veelal vanwege het gebrek aan goede infrastructuur en sociale voorzieningen. Het aantal Afghanen in Nederland steeg van 26.000 in 2001 naar 37.000 in 2005 en 44.000 in 2016.<sup>8</sup>



Figuur 1. Afghaanse migranten in Nederland. Vóór 1996 geen data beschikbaar. Bron: CBS, 'Afghan population', <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLEN&PA=37325eng&DI=a&D2=0.l&D3=0&D4=0&D5=11&D6=a&LA=EN&HDR=T.G1&STB=G5.G2.G3.G4&VW=T> (geraadpleegd op 8-12-2016).

De meeste Afghaanse migranten die naar Nederland zijn gevlucht hebben zich permanent in het land gevestigd. Dat ze ervoor gekozen hebben om in Nederland te blijven betekent niet dat ze zich daarom met Nederland verbonden voelen. Waar een migrant zich uiteindelijk mee gaat associëren hangt onder andere af van allerlei percepties die de migrant heeft over zijn eigen cultuur, het ontvangende land, andere migranten en conflict tussen normen en waarden van de verschillende culturen.<sup>9</sup> In studies over dit onderwerp wordt onderzoek gedaan naar sociale en psychologische processen die migranten meemaken in het ontvangende land. Zoals aangetoond zal worden is in de huidige literatuur weliswaar veel onderzoek gedaan naar de integratie van migranten, maar is nog weinig onderzoek gedaan naar de perceptie van verwelcoming van migranten en de invloed hiervan op hun associatie met een bepaald land. Deze exploratieve studie onderzoekt de impact van de factor perceptie van verwelcoming bij een groep eerste generatiemigrantinnen die inmiddels langere tijd (vijftien jaar of meer) in

<sup>7</sup> Siegel, *Netherlands-Afghanistan Remittance*, 12-25.

<sup>8</sup> CBS, 'Afghan population'.

<sup>9</sup> Xenia Chrysochoou, *Cultural Diversity: its social psychology* (Malden 2004), xv-xxix; John W. Berry, 'Immigration, Acculturation, and Adaptation' *Applied Psychology: an international review* 46(1) (1997), 5-68, aldaar 9-12.

Nederland wonen. Om een antwoord te vinden op deze vraag en het belang van de factor perceptie van verwelkoming te onderzoeken zal in deze scriptie de volgende hoofdvraag beantwoord worden: Wat is de invloed van de perceptie van verwelkoming van Afghaanse migranten die tussen 1989 en 2001 in Nederland zijn gearriveerd op hun gevoel van verbondenheid met Afghanistan en Nederland?

In haar poging om deze vraag te beantwoorden wil dit onderzoek een bijdrage leveren aan een wetenschappelijke lacune in het onderzoek naar integratie. Wetenschappers houden zich al bijna een eeuw bezig met de vragen hoe en of migranten incorporeren, dat wil zeggen: hoe en of ze zich verbinden met het land waarin ze zich gaan vestigen dan wel verbonden voelen met hun land van herkomst. Door de tijd heen zijn drie verschillende vormen van incorporatie dominant geweest in de samenleving en de wetenschap. Aanvankelijk werd onderzoek voornamelijk uitgevoerd naar migranten uit noordwest Europa die zich in Amerika vestigden. Vanwege de culturele overeenkomsten tussen de migranten en de ontvangende samenleving gingen theorieën er van uit dat migranten zich zouden schikken naar de cultuur van het land van aankomst. Vanwege stijgende hoeveelheden migranten van niet-Westerse origine moesten echter nieuwe theorieën ontwikkeld worden die rekening hielden met migranten die niet de dominante cultuur overnamen.<sup>10</sup> In de jaren zestig en zeventig nodigden veel West-Europese landen, waaronder Nederland, gastarbeiders uit. Omdat deze migranten cultureel sterker verschilden dan de westerse migranten in de VS, werd assimilatie in de politiek en de wetenschap vervangen door multiculturalisme, een incorporatievorm waarbij migranten hun eigen cultuur behouden. De politieke gedachte hierachter was dat migranten—voornamelijk gastarbeiders uit Marokko en Turkije—zich niet moesten gaan hechten aan het ontvangende land en na verloop van tijd terug terugkeren naar hun land van herkomst.<sup>11</sup> Vanaf 1990 werd het multiculturalisme minder populair: het was duidelijk geworden dat arbeidsmigranten van plan waren om in Nederland te blijven en na de aanslagen van elf september 2001 en de moorden op Van Gogh en Fortuyn werden geïsoleerde culturele eenheden gewantwoord. Aanpassing aan de normen en waarden van de dominante cultuur in de vorm van integratie of zelfs assimilatie raakten weer in zwang.<sup>12</sup> De periode die in dit onderzoek behandeld wordt,

---

<sup>10</sup> Immanuel Ness et al. (eds.), *the encyclopedia of Global Human Migration, Volume II* (West Sussex 2013), 608-614.

<sup>11</sup> Castles, Stephen et al., *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World* (New York 2014), 18-20, 264-271.

<sup>12</sup> Christian Joppke, 'Beyond national models: Civic integration policies for immigrants in Western Europe' *West European Politics* 30 (1), 2007, 1-22; Ellie Vasta, 'From ethnic minorities to ethnic majority policy: Multiculturalism and the shift to assimilationism in the Netherlands', *Ethnic and Racial Studies*, 30(5) (2007),

1989-2001, betreft de overgangsfase van het multiculturalisme richting assimilatie. Door deze tijd te onderzoeken wordt meer duidelijk over hoe migranten deze overgang hebben ervaren.

Onderzoek naar incorporatie heeft een aantal verschillende factoren geïdentificeerd die invloed hebben op de incorporatie van migranten. Er is veel onderzoek geweest naar de rol van overheidsbeleid op micro- en macroniveau. Nauw hiermee verbonden is onderzoek naar de houding van de bevolking in het ontvangende land.<sup>13</sup> Ook is er onderzoek gedaan naar de relatie tussen de socio-economische positie van migranten en incorporatie<sup>14</sup> en de invloed van discriminatie op incorporatie.<sup>15</sup> Sociologen hebben ook geconstateerd dat de mate van assimilatie of acculturatie afhangt van verschillende factoren zoals de bereidheid van de migrant om zich aan te passen, de mate van collectiviteit in de cultuur van herkomst en de mate waarin de cultuur van aankomst open staat voor nieuwkomers. Verrassend weinig onderzoek is echter gedaan naar de rol die *percepties* van migranten over het ontvangende land spelen in incorporatie. Enkele sociologen hebben het belang van perceptie aangestipt, zonder hier echter verder op in te gaan.<sup>16</sup> Indicatief is dat in het tijdschrift *Migrantenstudies* van de afgelopen 54 nummers maar zes zijn gewijd aan het perspectief van de migrant.<sup>17</sup>

Een uitzondering op het gebrek aan aandacht op het perspectief van de migrant is het transnationalisme, een onderzoeksveld dat sinds de jaren negentig onderzoek doet naar de banden van migranten met verschillende landen tegelijk. Met de huidige technologie en infrastructuur kunnen mensen tegenwoordig makkelijker simultaan sociaal betrokken zijn met hun land van herkomst en het land waar ze woonachtig zijn. Dit leidt tot een heen-en-weer bewegen van mensen, geld en goederen.<sup>18</sup> Zoals Waldinger het ook stelt: “Wie internationale

713-740. Entzinger stelt dat Nederland het station van integratie voorbij is en weer is teruggekeerd naar assimilatie. Han Entzinger, ‘Changing the rules while the game is on; From multiculturalism to assimilation in the Netherlands’ in: Y. Michal Bodemann en Gökçe Yurdakul, (eds.) *Migration, Citizenship, Ethnos: Incorporation Regimes in Germany, Western Europe and North America* (New York 2006), 121-144.

<sup>13</sup> Rinus Penninx, Dimitrina Spencer en Nicholas van Hear, ‘Migration and Integration in Europe: The State of Research’ Report commissioned by the Economic and Social Research Council (ESRC) for NORFACE (Oxford 2008), 1-18; Chrysochoou, *Cultural Diversity*, 33-65. Specifiek onderzoek gaat in op de rol van de democratie en de rechtstaat: Ruben Gowricharn, ‘Democratie en het multiculturele vraagstuk’ *Migrantenstudies* 19(2) (2003), 83-92.

<sup>14</sup> Jaco Dagevos, ‘Minderheden, armoede en sociaal-culturele integratie’, *Migrantenstudies*, 21(3) (2005), 135-154.

<sup>15</sup> Evelyn Ersanilli, ‘Identificatie van Turkse migrantenjongeren in Nederland, Frankrijk en Duitsland’, *Migrantenstudies* 25(1) (2009), 42-58.

<sup>16</sup> Penninx, Spencer en van Hear, ‘Migration and Integration in Europe’, 11-16. Chrysochoou, *Cultural Diversity*, xv-32.

<sup>17</sup> Een paar voorbeelden zijn: Paul Vedder en Fons J. R. van de Vijver, ‘De acculturatie en adaptatie van migrantenjongeren in Nederland. Een vergelijkende studie’ *Migrantenstudies* 19(4) (2003), 252-265; Jacomijn Prins, ‘Marokkaans Nederlandse jongeren aan het woord in focusgroepen. De rol van verhalen in discussies over de Marokkaans Nederlandse identiteit.’ *Migrantenstudies* 27(2) (2011), 176-183.

<sup>18</sup> Nina Glick-Schiller et al., ‘Transnationalism: A New Analytic Framework for Understanding Migration’ *Annals New York Academy of Sciences* (1992), 1-24; Ness et al., *Global Human Migration*, 612.

migratie zegt, zegt connecties over grenzen heen.”<sup>19</sup> Binnen het transnationalisme is geen eenduidig beeld over de effecten van transnationale banden op de incorporatie van migranten, al zijn volgens veel wetenschappers banden met het land van herkomst uitstekend te rijmen zijn met integratie in het ontvangende land.<sup>20</sup> Zo wijst onderzoek bijvoorbeeld uit dat migranten met een hogere mate van integratie op de arbeidsmarkt meer betrokken zijn met familie in hun land van herkomst.<sup>21</sup>

In de afgelopen twee decennia heeft het transnationalisme als onderzoeksveld aan populariteit gewonnen waardoor het een steeds breder scala aan onderzoeksonderwerpen is gaan behelzen. De belangrijkste hiervan zijn onderzoek naar identiteit, integratie, instituties en geldverzendingen.<sup>22</sup> Enkele wetenschappers binnen transnationalisme hebben echter aangegeven dat de interactie tussen migranten en de culturen in het ontvangende land voorsnog te weinig aandacht krijgt.<sup>23</sup> Een uitzondering is het onderzoek van Carling, die een studie heeft uitgevoerd naar de dynamiek tussen migranten en niet-migranten in het land van aankomst, maar dat onderzoek richt zich op het effect van informatie en (financiële) middelen waarover migranten beschikken en niet zozeer op de culturele perceptie van de migranten.<sup>24</sup>

Kortom, de meeste onderzoeken naar incorporatie van migranten zijn gericht op onderwerpen zoals overheidsbeleid of socio-economische factoren en niet zozeer op het perspectief van de migrant zelf. Het transnationalisme besteedt weliswaar meer aandacht aan het perspectief van de migrant maar besteedt nog te weinig aandacht aan onderzoek naar de interactie tussen migranten en de lokale cultuur. Deze scriptie voegt toe aan het debat over transnationalisme en incorporatie door dieper in te gaan op de culturele beleving van migranten en het potentiële effect van de perceptie van verwelkoming op gevoelens van verbondenheid met een land.

---

<sup>19</sup> Roger Waldinger ‘Rethinking Transnationalism’, *Empiria* 19 (2010), 21-38, aldaar 22.

<sup>20</sup> Waldinger, ‘Rethinking Transnationalism’; zie ook Alejandro Portes et al. ‘The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field’, *Ethnic and Racial studies* 22(2) (1999), 217-237.

<sup>21</sup> Dit komt omdat migranten die goed geïntegreerd zijn in de arbeidsmarkt een betere economische positie hebben waardoor ze over de middelen beschikken om geld naar hun families te sturen of vaker op bezoek te gaan. Erik Snel, Godfried Engbersen en Arjen Leerkes, ‘Transnational involvement and social integration’ *Global Networks* 6(3) (2006), 285-308.

<sup>22</sup> Steven Vertovec, ‘Migrant transformation and Modes of Transformation’ *The International Migration Review* 38(3) (2004), 970-1001.

<sup>23</sup> Zoals Faist al stelt zou veld van transnationalisme gebaat zijn bij nader onderzoek naar de culturele aspecten van transnationale verbondenheid. Thomas Faist, ‘Transnationalization in international migration: implications for the study of citizenship and culture’, *Ethnic and Racial Studies* 23(2) (2000), 189–222.

<sup>24</sup> Jørgen Carling, The human dynamics of migrant transnationalism, *Ethnic and Racial Studies*, 31(8) (2008), 1452-1477.

Een andere lacune in het onderzoek naar migratie is het gebrek aan academisch onderzoek dat specifiek over Afghaanse migranten in Nederland gaat. Eén verklaring hiervoor is dat de Afghanen een relatief kleine groep zijn, vooral in vergelijking met de vier ‘klassieke’ immigratiegroepen (afkomstig uit Turkije, Marokko, de Nederlandse Antillen en Suriname). Momenteel wonen er ongeveer 44.000 Afghaanse migranten in Nederland. Ook al zijn ze hiermee de grootste groep met een officiële vluchtelingenstatus, vergeleken met de 380.000 en 350.000 migranten van Turkse en Marokkaanse origine, respectievelijk, is dit een relatief klein getal.<sup>25</sup> Ondanks de beperkte hoeveelheid migranten, is Afghanistan altijd belangrijk geweest in de Nederlandse politiek en media. Sinds de val van de Taliban in 2001 heeft Nederland nauwe banden met Afghanistan en heeft ze bijgedragen aan de ontwikkeling van het land door middel van militaire en economische assistentie.<sup>26</sup> Vanuit dit perspectief gezien is het vreemd dat Afghaanse migranten niet meer academische aandacht hebben ontvangen.

De meeste publicaties waarin Afghaanse migratie genoemd wordt, zijn brede onderzoeken naar migranten in het algemeen.<sup>27</sup> Deze studies beschrijven onderwerpen zoals integratieproblematiek, migrantenorganisaties en migratietrends van meerdere migrantennationaliteiten tegelijk—meestal betreft dit Afghanen, Irakezen, Iraniërs en Somaliërs. Hoewel sommige studies een hoofdstuk specifiek aan Afghaanse migranten wijden, zijn het algemene werken waarin het welbevinden van Afghaanse migranten enkel oppervlakkig aan de orde komt.

Er is één onderzoek gevonden dat specifiek over Afghaanse migranten gaat en raakvlakken heeft met de verbondenheid van een migrant met een bepaald land. Voor een bachelor eindwerkstuk heeft Lieneke de Visser een studie gedaan naar de relatie tussen de identiteit van Afghaanse migranten en terugkeer naar Afghanistan.<sup>28</sup> In haar studie wordt de ‘repatriation distress’ (een omgekeerde cultuurschok bij bezoek aan het land van herkomst) van Afghaanse migranten gerelateerd aan hun identiteit. Dit onderzoek naar de perceptie van verwelcoming heeft een andere focus omdat het zich richt op de ervaringen van migranten in

---

<sup>25</sup> Edith Dourleijn en Jaco Dagevos (eds.), *Vluchtelingengroepen in Nederland. Over de integratie van Afghaanse, Iraakse, Iraanse en Somalische migranten* (Den Haag 2011), 35-57.

<sup>26</sup> Ministerie van Buitenlandse Zaken, ‘Betrekkings Nederland-Afghanistan’ 2016, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/betrekkingen-met-nederland/inhoud/afghanistan> (geraadpleegd op 8-12-2016).

<sup>27</sup> Voorbeelden van deze werken zijn: A. J. Van Heelsum, *Migrantenorganisaties in Nederland* (Utrecht 2004); C.H. Mulder en A. Zorlu, ‘Locatiekeuze van immigranten in de eerste vier jaar na aankomst’ *Bevolkingstrends* 56(3) (2008), 39-44; en Trees Pels en Marjan de Gruijter, *Vluchtelingengezinnen: opvoeding en integratie: opvoeding en ondersteuning in gezinnen uit Iran, Irak, Somalië en Afghanistan in Nederland* (Assen 2005).

<sup>28</sup> Lieneke de Visser, ‘Afghanistan is in mijn hart en Nederland is in mijn hoofd’ Bachelor scriptie Algemene Sociale Wetenschappen aan de Universiteit van Utrecht, 2009.



Nederland. Ook is er een meer gedifferentieerde groep aan respondenten onderzocht; Vissers onderzoek betreft enkel geurbaniseerde mannen.

Kortom, ondanks de hoge mate van wetenschappelijke aandacht voor de incorporatie van migranten, is er weinig onderzoek gedaan naar het perspectief van de migrant zelf. Onderzoek naar transnationalisme vult deze wetenschappelijke lacune ten dele op, maar zoals enkele auteurs hebben aangegeven is er nog onvoldoende aandacht voor de dynamiek tussen de migranten en de cultuur in het land van aankomst. Bovendien is er maar weinig onderzoek gedaan naar Afghaanse vluchtelingen in Nederland. Deze scriptie poogt bij te dragen aan het debat over migratie door de perceptie van verwelkoming van de migrant te bestuderen. Door ook de invloed hiervan op het land waar de migrant zich het meeste mee verbonden voelt te onderzoeken krijgt ook de dynamiek tussen migrant en ontvangende land enige aandacht. Tevens vormt deze scriptie een aanvulling op het spaarzame onderzoek naar Afghaanse migranten in Nederland.

Deze scriptie is als volgt ingedeeld: In het volgende hoofdstuk wordt de opzet van het onderzoek verantwoord. De factoren perceptie van verwelkoming en verbondenheid met een land worden nader uitgelegd, gevolgd door een beschrijving van de gehanteerde methodologie en het proces van dataverzameling. Hoofdstukken drie, vier en vijf bevatten de resultaten van het onderzoek en presenteren achtereenvolgens drie categorieën van Afghaanse migranten in Nederland. Ten slotte zal in de conclusie een antwoord op de hoofdvraag geformuleerd worden en worden suggesties gedaan voor verder onderzoek.

## 1. Opzet van het onderzoek

### 1.1. Nadere toelichting factoren

De hoofdvraag van dit onderzoek bevat twee concepten: de perceptie van verwelcoming en de verbondenheid met een bepaald land. De term ‘perceptie van verwelcoming’ wordt gedefinieerd als de mate waarin een migrant het idee heeft dat hij door publieke instellingen geholpen wordt, geaccepteerd wordt in zijn nieuwe omgeving en als volwaardig lid van de samenleving kan functioneren.

De mate waarin een migrant zich welkom voelt hangt niet alleen af van formeel beleid en procedures, maar ook van individuele ervaringen. Ten eerste heeft de duur van de aankomstprocedures impact op de positieve of negatieve beoordeling van de migrant. Een definitieve beslissing omtrent het verstrekken van de verblijfsvergunning kon oplopen tot zes jaar.<sup>29</sup> Over het algemeen geldt dat hoe langer deze wachttijd duurt, hoe meer stress een migrant ervaart. Dit effect wordt versterkt door de afwezigheid van werk of andere afleidende bezigheden.<sup>30</sup> Ten tweede hangt de perceptie van verwelcoming af van de contacten die de migrant legt nadat een verblijfsvergunning is verkregen en hij of zij zich vestigt in een woonplaats. In dit geval wordt dus onderzocht of reguliere contacten met inwoners met een Nederlandse achtergrond in hun directe omgeving een positieve impact hebben op de perceptie van verwelcoming. Contacten met specifiek Nederlanders zonder migrantenachtergrond zijn van belang omdat die een grotere impact hebben op de perceptie van verwelcoming van de migrant. Positieve of negatieve interactie met een lid van de numeriek dominante cultuur (in dit geval de Nederlandse cultuur) heeft meestal meer invloed op het beeld dat een migrant vormt van het land waar hij gaat wonen, dan interactie met een bewoner met een willekeurige migrantenachtergrond.<sup>31</sup> Deze contacten zijn afhankelijk van een aantal facetten, waaronder: het hebben van een baan of studie,<sup>32</sup> contact met burens en andere lokale kennissen (hetgeen ook afhangt van eventuele taalbarrières of andere socio-culturele aspecten) en de perceptie van de politieke atmosfeer.

Om de perceptie van verwelcoming van respondenten te bepalen is deze factor verdeeld in twee deelonderwerpen: aankomst in Nederland en vestiging in Nederland na verkrijging van een verblijfsvergunning. Het eerste deelonderwerp betreft onder andere de eerste indrukken van Nederland, de tijd in het Asielzoekerscentrum (AZC) en de onzekerheid van het wachten

<sup>29</sup> Bovendien hebben enkele respondenten de uitzonderlijke 1F-status, waardoor de procedure nog veel langer kan duren, tot meer dan zestien jaar.

<sup>30</sup> Karin Kloosterboer et al., *Kind in het Centrum. Kinderrechten in asielzoekerscentra* (Den Haag 2009), 1-18.

<sup>31</sup> Chrysochoou, *Cultural Diversity*, 20-32.

<sup>32</sup> Een baan of studie zelf is geen vorm van contact maar geeft wel allerlei aanleiding om contacten te leggen met collega's of studiegenoten.

op een verblijfsvergunning. Het tweede deelonderwerp betreft de vestiging in Nederland ná het verblijf in het AZC. Denk hierbij aan kwesties zoals de mogelijkheden tot het volgen van een studie en of het moeilijk was om een baan te vinden. Ook de mate waarin iemand stigmatisering heeft meegemaakt heeft invloed op de manier waarop hij of zij zich vestigt in een land.<sup>33</sup>

Het tweede onderdeel in de hoofdvraag gaat over de mate van verbondenheid met een bepaald land. Om deze verbondenheid van een respondent te bepalen is het in twee onderwerpen verdeeld. Het eerste deelonderwerp betreft sociale banden, oftewel de sociale contacten die migranten hebben met Nederland en Afghanistan. Deze factor is afkomstig van het onderzoek van Nadia Bouras, die een aantal verschillende vormen van sociale banden heeft geïdentificeerd onder Marokkaanse migranten.<sup>34</sup> Voorbeelden van sociale banden zijn: bezoek aan familie in Afghanistan of lidmaatschap van een (vrijwilligers)organisatie. Sociale banden kunnen gevormd worden met verschillende groeperingen. De drie meest evidente groeperingen waarmee Afghaanse migranten mogelijk een band hebben zijn: Afghanen in Afghanistan, Afghanen in Nederland en Nederlanders in Nederland. Hiernaast is het mogelijk dat een Afghaanse migrant voornamelijk sociale banden heeft met internationale groepen, bijvoorbeeld niet-Afghaanse migranten uit het AZC of mensen die hij of zij kent vanwege langdurig verblijf in een ander land.

Zoals genoemd in de inleiding heeft onderzoek naar transnationalisme vastgesteld dat contacten met het land van herkomst integratie in het ontvangende land niet uitsluiten. Dit betekent natuurlijk niet dat het geen wetenschappelijk nut heeft om deze sociale banden te onderzoeken. De locatie en sterkte van sociale banden geven de leefwereld van de migrant weer; het land waarmee hij of zij verbonden is. Dit kan dus één land zijn (Nederland/Afghanistan) maar in het geval van transnationale migranten kunnen het ook twee of meer landen zijn. Wanneer een migrant weinig contact heeft met Nederlanders of Afghanen in Nederland, maar veel contact met mensen in Afghanistan via de telefoon, internet of door hen te bezoeken, dan kan dit een indicatie zijn van verbondenheid met Afghanistan. Door de aan- of afwezigheid van deze contacten in kaart te brengen kan de sociale oriëntatie van de respondent bepaald worden.

---

<sup>33</sup> Stigmatisering was oorspronkelijk niet onderdeel van het onderzoek, maar nadat de eerste respondenten allemaal uit zichzelf hierover begonnen is besloten hier gericht naar te vragen.

<sup>34</sup> Nadia Bouras, *Het land van herkomst. Perspectieven op verbondenheid met Marokko, 1960-2010* (Hilversum 2012), 225-246.

Het tweede deelonderwerp van verbondenheid met een land is de mate waarin de geïnterviewde bepaalde vormen van de Afghaanse of Nederlandse cultuur (zoals hij of zij zelf die cultuur opvat) praktiseert. Om verwarring over het begrip cultuur te vermijden is nadere toelichting op zijn plaats. Ten eerste is het belangrijk om te beseffen dat cultuur niet een rigide gegeven is, maar dat dit aan verandering onderhevig is. Dit betekent dat een cultuur niet onlosmakelijk is verbonden aan een vaste set gebruiken, maar dat deze gebruiken per persoon kunnen verschillen. Tevens betekent dit dat bepaalde culturele gebruiken door de tijd heen overgenomen of losgelaten kunnen worden.<sup>35</sup> In deze scriptie worden daarom geen vaste gebruiken of gewoontes aan de Afghaanse cultuur toegeschreven; respondenten hebben een eigen perceptie van culturele elementen die belangrijk voor hem of haar zijn. Tijdens de gesprekken kan een geïnterviewde zelf benoemen hoe hij of zij aan ‘de Afghaanse cultuur’ vasthoudt of waarin hij of zij elementen van ‘de Nederlandse cultuur’ heeft overgenomen. Dit toont aan in hoeverre de respondent van zichzelf vindt dat hij of zij met een bepaalde cultuur verbonden is.

Ten tweede speelt het geloof een belangrijke rol in de Afghaanse cultuur, waardoor christelijke Afghanen een aparte status kunnen hebben. 99% van de Afghanen is moslim (sjiïet of soenniet), en zoals Willem Vogelsang opmerkt: “het belangrijkste bindende element in de Afghaanse maatschappij is de islam.”<sup>36</sup> Vanwege het belang van de islam en hun minderheidsstatus hebben de christenen een lastige maatschappelijke positie in Afghanistan. Ze zijn vaak sociaal geïsoleerd en hebben te maken met vervolgingen, waardoor het voor hen moeilijk is om voor hun geloof uit te komen. Ook in Nederland is stigmatisering van Afghaanse christenen door hun landsgenoten een probleem.<sup>37</sup> Dit heeft gevolgen voor de manier waarop een christelijke respondent bezig is met de Afghaanse cultuur. Het is aannemelijk dat culturele aspecten die te maken hebben met de islam, zoals islamitische feestdagen, niet zozeer door hen gevierd zullen worden.

## 1.2. Methodologie

In deze scriptie werd getracht om migranten zelf zo veel mogelijk aan het woord te laten over hun perceptie van verwelkoming in Nederland en hun huidige verbondenheid met een bepaald land. Om dit te bewerkstelligen werd gekozen om respondenten op semigestructureerde wijze te interviewen, een veelgebruikte methode van kwalitatief onderzoek. Semigestructureerde

---

<sup>35</sup> Wendy Griswold, *Cultures and Societies in a Changing World* (Thousand Oaks 2012), 47-70.

<sup>36</sup> Vogelsang, *Afghanistan*, 55.

<sup>37</sup> Rien van der Toorn, ‘Bekeerlingen uit Iran en Afghanistan ook in Nederland in de knel’, *Jubilee Campaign* (2011) 1-2.

interviews hebben als voordeel dat ze respondenten de ruimte bieden om tijdens het gesprek uit te wijden over onderwerpen die voor hen het meest belangrijk zijn. Dankzij de vooraf opgestelde vragenlijst zorgt de onderzoeker ervoor dat in elk gesprek dezelfde thema's behandeld worden, waardoor de antwoorden van de respondenten met elkaar vergeleken kunnen worden. Door middel van een persoonlijk interview kan de informatie ook op ongehaaste en ontspannen manier vergaard worden in een conversatie met de respondent.<sup>38</sup>

In dit onderzoek werd gebruik gemaakt van een vaste vragenlijst met suggesties voor vragen per onderwerp. Elk van de deelonderwerpen die hierboven is beschreven (tijd in het AZC, het vestigen in Nederland na verkrijging van een verblijfsvergunning, sociale banden en culturele verbondenheid) kreeg een aparte sectie met een aantal vragen die het gesprek op gang konden helpen (zie appendix 1).

Het streven was om de interviews bij de respondenten thuis te houden, zodat deze zich zo veel mogelijk op zijn of haar gemak konden voelen. Zo kon ook een indruk ontstaan van de thuissituatie van de migrant en minimaliseert dit de kans op afleiding.<sup>39</sup> De helft van de interviews vond plaats in het huis van de respondent en twee vonden plaats in een publieke ruimte waar de respondent zich thuis voelde (een kerk en een buurthuis waar ze regelmatig kwamen). Sommige respondenten gaven aan dat ze zich meer op hun gemak zouden voelen als het gesprek in een café kon plaatsvinden; dit, in combinatie met praktische redenen, heeft ervoor gezorgd dat een derde van de interviews in een café plaatsvond.

Gepoogd is om een gedifferentieerde groep respondenten te vinden met verschillende karakteristieken waardoor het mogelijk zou kunnen zijn om brede conclusies te trekken. Dit betekent dat respondenten geselecteerd werden op vier factoren: het geslacht van de respondent, zijn of haar hoogst genoten opleiding, de religie die aangehangen wordt en de regio waar de respondent oorspronkelijk vandaag komt (een stad of een dorp).<sup>40</sup> Een belangrijke scheidslijn in Afghanistan die enige toelichting vereist is die tussen de stadsbewoners en bewoners van het platteland. De stadsbewoners zijn over het algemeen hoger opgeleid en cultureel gezien progressiever, terwijl plattelandsbewoners cultureel en religieus conservatiever zijn.<sup>41</sup> Deze verschillen tussen deze groepen zijn wellicht ook in Nederland nog steeds merkbaar. Hoewel vooral hoogopgeleide Afghanen naar Nederland zijn

---

<sup>38</sup> Rosalind Edwards en Janet Holland, *What is Qualitative Interviewing?* (Londen 2013) 29-42.

<sup>39</sup> Ibidem, 43-52.

<sup>40</sup> Hoewel in Afghanistan etniciteit ook een rol speelt in de politiek, is dit in Nederland niet van belang onder Afghaanse migranten. Om deze reden is etniciteit in deze scriptie niet als factor meegenomen in de selectie van de respondenten. Vogelsang, *Afghanistan*, 55-62.

<sup>41</sup> Dit onderscheid is niet zwart-wit: het is ook mogelijk om progressieve plattelandsbewoners en conservatieve stedelingen te treffen. Vogelsang, *Afghanistan*, 29-44, 55-62.

gevlucht, hebben de laatste jaren een aantal lager ook opgeleiden de middelen gevonden om naar Nederland te komen. Ook de factor religie behoeft enige toelichting. Afghanistan bestaat voor 99% uit moslims, maar de overige 1% aan religieuze minderheden is disproportioneel sterk vertegenwoordigd in Nederland. Afghaanse christenen hebben historisch gezien altijd meer kans gehad op inwilliging van een asielaanvraag vanwege discriminatie op basis van geloof die ze in Afghanistan ervaren—een discriminatie die des te heviger was onder de Taliban.<sup>42</sup> Derhalve zijn er ook een aantal christelijke Afghaanse migranten geïnterviewd.

Hoewel sommige migranten zeer goed Nederlands spreken, is bij anderen taalbeheersing gebrekkig. Het gevaar bestaat dat de lezer respondenten met foutief taalgebruik onbewust als minder intelligent ziet. Daarom is er voor gekozen om alle citaten in correct Nederlands weer te geven waarbij de originele verwoordingen verder zo intact mogelijk gehouden is.

Wanneer men onderzoek baseert op *oral history* is het belangrijk om er rekening mee te houden dat sommige onderdelen uit het verhaal van een geïnterviewde niet helemaal kloppen. Er bestaat altijd een risico dat herinneringen na verloop van tijd veranderen. Er zijn hier allerlei redenen voor: herinneringen die geassocieerd worden met sterke emoties (zoals schaamte) kunnen vergeten worden, of onbewust goedgepraat door fictieve verklaringen voor het gedrag toe te voegen. Tevens kunnen herinneringen vervagen of verward worden met andere herinneringen. Incidenten kunnen bijvoorbeeld geassocieerd worden met de verkeerde mensen, locaties of momenten. Meestal is de respondent zich niet bewust van de onjuistheid van zijn herinneringen en is hij of zij vaak overtuigd van zijn of haar accuraatheid.<sup>43</sup> Voor het onderzoek moet in gedachten gehouden worden dat het gaat om de *perceptie* van verwelkoming en niet om de feitelijke juistheid van de verhalen van de respondent. Voor de respondent kan zijn of haar verhaal de waarheid representeren, zelfs al is het feitelijk niet juist. Als een migrant bijvoorbeeld ten onrechte gelooft dat hij door een strikvraag zijn opleiding niet heeft gehaald, heeft dit een reëel effect op zijn vertrouwen in het Nederlandse onderwijssysteem.<sup>44</sup>

Hoewel het gaat om de perceptie van de migrant, moeten antwoorden door de onderzoeker geïdentificeerd worden, hetgeen op enkele manieren gedaan kan worden. Ten eerste, door een gedegen kennis van de Afghaanse cultuur en geschiedenis en het Nederlandse beleid ten

---

<sup>42</sup> Vogelsang, *Afghanistan*, 83-85.

<sup>43</sup> Jelle Hagen, *Vragen over vroeger. Handleiding voor het maken van historische interviews* (Utrecht 1993), 55-65; zie ook Harry van den Berg et al. (eds.), *Wat veteranen vertellen: verschillende perspectieven op biografische interviews over ervaringen tijdens militaire operaties* (Utrecht 2010); Anita Böcker en Tetty Havinga, *Asylum migration to the European Union: patterns of origin and destination* (Brussel 1998), 11-26.

<sup>44</sup> Hagen, *Vragen over vroeger*, 55-65

opzicht van asielzoekers kunnen opmerkingen van migranten in de juiste context geplaatst worden. Ten tweede, mensen kunnen zich makkelijker de volgorde van gebeurtenissen herinneren dan de precieze data. Om deze reden is het over het algemeen beter om vragen te stellen over gebeurtenissen, en niet over exacte data. Ten derde, het is belangrijk om bewust te zijn van de socio-economische achtergrond van de respondent: Is hij laag opgeleid en afkomstig van het platteland of was hij hoog opgeleid en had hij een hoge positie bij de centrale overheid in Kaboel? Deze factoren kunnen impact hebben op de manier waarop herinneringen opgeslagen zijn en hoe ze verteld worden.<sup>45</sup> Ten slotte is het nuttig om de interpretatie van antwoorden te bespreken met experts op het gebied van Afghaanse cultuur of Nederlands asielbeleid. Bijvoorbeeld, in haar onderzoek naar Afghaanse migranten ontdekte Lieneke de Visser dat veel respondenten aangaven dat ze niet religieus waren, hetgeen zij interpreteerde als dat ze van hun geloof af waren gestapt. Een expert gaf echter aan dat dit wellicht betekent dat ze de publieke uitoefening van hun geloof hebben laten varen, maar dat ze op persoonlijk niveau nog steeds moslim waren.<sup>46</sup> In dit onderzoek heb ik kunnen overleggen met dhr. Van der Toorn, die werkzaam is met Afghaanse asielzoekers en bekend is met asielprocedures en de Afghaanse cultuur.

### *1.3. Dataverzameling*

Het vinden van respondenten voor het onderzoek bleek een uitdaging te zijn. De 44.000 Afghanen die Nederland rijk is laten zich niet zomaar vinden. Er zijn vier verschillende wegen bewandeld om een gedifferentieerde groep Afghanen te vinden die bereid waren om te vertellen over hun ervaringen. Sommige respondenten kende ik persoonlijk of indirect via vrienden of collega's. Daarnaast zijn door middel van sociale media zoals Facebookgroepen ook enkele tientallen respondenten benaderd, hetgeen ook een aantal interviews heeft opgeleverd. Ten derde zijn een aantal Afghaanse organisaties in Nederland benaderd, waarvan enkelen bereid waren om een oproep naar respondenten onder hun achterban te verspreiden. Ten slotte zijn een aantal respondenten gevonden door de sneeuwbal-methode: na afloop van het gesprek werd gevraagd of de respondent nog mensen kende die ook geïnterviewd zouden willen worden.

Uiteindelijk zijn in totaal veertien interviews gehouden met zestien mensen met een verscheidenheid aan achtergronden (Appendix 2). Twee interviews waren met een echtpaar. Er zijn negen mannen en zeven vrouwen geïnterviewd, waardoor beide geslachten ongeveer

<sup>45</sup> Hagen, *Vragen over vroeger*, 55-65.

<sup>46</sup> De Visser, *Afghanistan in mijn hart*, 37.

gelijk vertegenwoordigd zijn. De meeste respondenten kwamen uit de hoofdstad Kaboel en één echtpaar kwam uit de stad Herat, in het westen van Afghanistan. Vier respondenten kwamen uit dorpen in het oosten en het zuiden van Afghanistan. Van de zestien respondenten was het grootste gedeelte hoogopgeleid (veel waren juridisch of medisch geschoold). Ongeveer de helft had in Afghanistan een universitaire opleiding gevolgd; anderen hadden in Afghanistan alleen de basisschool of middelbare school afgerond. Allen hadden in Nederland minimaal een taal cursus gedaan en de meesten hebben een andere (vervolg)opleiding genoten na aankomst in Nederland. Twee respondenten waren christelijk, één seculier en de overige waren moslims. Van de moslims was één een sjiïet; de rest was soenniet, zij het met een grote diversiteit in de manier waarop ze hun geloof praktische invulling gaven.

Naar aanleiding van de antwoorden die de respondenten gaven tijdens de interviews zijn drie groepen migranten te onderscheiden: Afghanen gericht op Nederland, Afghanen gericht op Afghanistan en Afghanen die onderdeel vormen van een Afghaans-Nederlandse subcultuur. Deze categorieën zijn ideaaltypen, waar geen enkel individu perfect in past. Elke respondent vertoonde kenmerken van meer dan één categorie; sommigen waren hierdoor moeilijk in een bepaalde categorie te plaatsen. Uiteindelijk is elke respondent geplaatst in de categorie waarvan hij of zij de meeste kenmerken vertoonde. De categorisering werd daarnaast bemoeilijkt door het gebrek aan sociale contacten van een aantal van de migranten. Sommige respondenten hadden namelijk zowel binnen de Nederlandse als Afghaanse gemeenschap weinig contacten. Op basis van culturele gebruiken en het totaalbeeld dat tijdens het gesprek is ontstaan, zijn ze alsnog in een categorie geplaatst.



## 2. Afghanen gericht op Nederland

In de eerste categorie bevinden zich respondenten die blijk gaven van een redelijke mate van assimilatie en oriëntatie op Nederlandse normen, waarden en sociale contacten. Vier respondenten zijn die gericht op Nederland en vallen in deze categorie: dhr. K.N.,<sup>47</sup> dhr. P.L., mevr. S.Z. en mevr. M.M. Na een beschrijving van het gesprek met elke geïnterviewde volgt een korte analyse van deze groep Afghanen.

### Dhr. K.N.

De eerste respondent is K.N., een 31-jarige, middelbaar opgeleide en ambitieuze man werkzaam in de bancaire sector. Vanwege zijn drukke agenda had hij alleen tijd om in een café na zijn werktijd af te spreken. Hij had via Facebook al aangegeven zeer enthousiast te zijn over de mogelijkheid om te vertellen over zijn ervaringen.

K.N. is in 1999 als 14-jarige met zijn ouders mee naar Nederland gekomen. Met betrekking tot het eerste deelonderwerp—zijn ervaringen in het AZC—heeft hij gemengde gevoelens. Vanwege zijn jonge leeftijd vond hij het meestal een gezellige tijd met de leeftijdgenoten die hij daar aantrof. Maar het gezin had ook negatieve herinneringen aan hun tijd in het AZC:

Dat was vrij heftig daar, er waren 100-150 nationaliteiten vertegenwoordigd en er was elke dag ruzie. Dat krijg je dan automatisch. Je had elke dag wel wat. Ook 's nachts voelden we ons er niet veilig. Ik kon er tot 9 uur 's avonds spelen maar daarna moest ik ook naar binnen omdat het niet veilig voor mij was. Er heerste een soort grimmige sfeer.

Terugkijkend beseft hij dat het vooral voor zijn ouders zwaar was:

De dreigende sfeer was negatief voor mijn ouders, vooral voor mijn vader. Hij heeft daardoor dan ook psychische problemen opgelopen. Dat was natuurlijk in Afghanistan al begonnen maar het werd daar erger. Wat het was: we hadden al allerlei dingen in Afghanistan meegemaakt, maar in het AZC werd het niet positiever en ook niet erger. We hadden gehoopt op veiligheid maar dat was er niet te vinden. Er waren allerlei gekke mensen in het gebouw en dat kwam steeds dichterbij. Zo was er iemand die bij ons op de gang woonde die op de deuren ging bonzen en de vrouwen lastig viel.”

Verhuizing naar een ander AZC bracht aan de ene kant opluchting, omdat het gezin nu een eigen appartement had, in tegenstelling tot de gang met gedeelde faciliteiten. Ze voelden zich echter niet welkom geheten door de lokale bevolking: “Het was maar een klein dorp. Dus er

---

<sup>47</sup> In verband met privacy zijn alleen de initialen van de respondenten weergegeven.

waren ook een aantal van die racisten die nog nooit een buitenlander hadden gezien. Die wisten niet heel goed hoe ze met ons om moesten gaan. Ze hebben een keertje mijn ouders die aan het wandelen waren lastig gevallen. Een andere keer werd er een steen door onze ruit gegooid.” Later bleek dat deze steen niet voor hen bedoeld was maar het had alsnog een negatieve impact op de perceptie van verwelcoming van K.N.

Nadat de familie een verblijfsvergunning had gekregen en hij een hbo-studie had kunnen afronden was K.N. gemotiveerd om op zoek te gaan naar een baan. Sprekend over het tweede onderwerp, settelen in Nederland na toekenning van een verblijfsvergunning, zei hij: “In Afghanistan heb ik allemaal dingen meegemaakt maar hier heb ik allemaal kansen. Het zou echt zonde zijn als je daar geen gebruik van hebt gemaakt.” Stigmatisering bleef echter een probleem dat hem achtervolgde en maakte het solliciteren moeilijk:

Bij elke sollicitatie had ik wel een beetje last van stigmatisering. Ik heb een keertje bijna voor de grap anoniem gesolliciteerd: ik had mijn gewone sollicitatie opgestuurd en daarnaast ook een aanmelding met een andere naam gedaan. Met die aanmelding kwam ik verder dan op mijn eigen naam.

In het gesprek dat over het derde onderwerp (sociale banden met Afghanen en met Nederlanders) blijkt dat K.N. zichzelf als redelijk verwesterd beschouwt. “Het is een mooie verdeling zo. Ik vier mijn verjaardag nooit, maar als dat zo was dan zou ik mensen uit beide groeperingen uitnodigen.” Dit gebeurde bijvoorbeeld op de bruiloft van zijn zusje, waar ook veel Nederlanders uitgenodigd waren. Bovendien zou hij niet zo snel terug gaan naar Afghanistan; niet alleen vanwege de veiligheid, maar ook omdat alles daar ‘raar’ zou zijn. “Ik zou me ook gaan ergeren aan de manier waarop alles werkt daar. Je hebt overal geld voor nodig om iets te bereiken [vanwege de corruptie].”

Ondanks de stigmatisering die hij heeft meegemaakt is K.N. niet negatief over Nederland en beschouwt hij zichzelf als behoorlijk verwesterd. Sprekend over het vierde onderwerp: “Ik heb mijn identiteit in Afghanistan achtergelaten, ik ben nu een Nederlander. Dat betekent dat ik me hou aan alles wat Nederlanders moeten doen. Ik ben nooit in aanraking gekomen met justitie of politie” Even later stelt hij: “Ik ben zelf niet heel veel met de Afghaanse cultuur bezig. Tuurlijk doe ik wel dingen als Afghaans dansen en draag ik moderne Afghaanse kleding. Maar ik ben eigenlijk nogal verwesterd. Ik spreek goed Nederlands en hou me bezig

met Nederlandse dingen.” Een voorbeeld hiervan is dat hij met zijn familie elk jaar Sinterklaas viert en dat zijn moeder kerstkaarten stuurt—ondanks het feit dat ze moslim is.<sup>48</sup>

K.N.’s geloofsbeleving is ook veranderd sinds hij in Nederland is:

Qua geloof zit ik in de middenweg. Je hebt mensen die heel erg vasthouden aan hun geloof en mensen die erg zijn verwesterd. Ik zit daar tussenin. Ik heb alles bekeken en heb de slechte dingen weggelaten. Dat is ook wat mijn moeder altijd tegen mij heeft verteld: je moet een goed mens zijn en iedereen accepteren. Ik pak de goede dingen er uit en dat is mij aardig gelukt.

Wanneer alle vier de onderwerpen in ogenschouw genomen worden is de conclusie dat K.N. op Nederland gericht is. Ondanks de vervelende ervaringen tijdens de eerste jaren is K.N. iemand die veel Nederlandse sociale contacten heeft. Hij houdt vast aan enkele aspecten van de Afghaanse cultuur zoals taal en in mindere mate kleding, maar benadrukt zelf dat hij meer bezig is met de Nederlandse cultuur en is tevreden met de manier waarop dat nu gaat.

#### Dhr. P.L.

De tweede respondent in deze categorie is dhr. P.L., een vijftigjarige, hoogopgeleide Afghaan uit het noorden van Afghanistan. P.L. is protestants christen en geeft aan vanwege vervolgingen omtrent zijn geloof te zijn gevlucht naar Nederland. Onze ontmoeting vond plaats bij zijn kerk in Noord-Amsterdam, waar hij met geloofsgenoten zou gaan eten. P.L. is in 1997 naar Nederland gekomen, al was zijn oorspronkelijke bedoeling om naar Duitsland te gaan waar zijn broer woont.

Over zijn tijd in het AZC kan P.L. kort zijn: hij heeft maar acht maanden op een verblijfsvergunning hoeven wachten, wat voor die tijd relatief kort was. Angst voor uitzetting was er niet: “Het was gewoon... iemand kreeg het na zes maanden, anderhalf jaar, zes jaar. Het was niet te doen om mensen terug te sturen, daar dacht niemand aan. Dat was onmogelijk.” P.L. waardeerde de fysieke veiligheid en de voorzieningen die door Vluchtelingenwerk Nederland waren aangeboden, maar was er psychisch zwaar aan toe. “Depressie. Ik voelde mij niet goed. Ik had mijn vrouw achtergelaten en mijn zeven kinderen. Ook ben ik in Afghanistan in de gevangenis geweest bij de Taliban en Moedjahedien. Dat was niet goed. Niet goed.”

---

<sup>48</sup> Kerstkaarten sturen wordt anno 2016 niet als een religieus gebruik gezien en wordt ook door veel niet-gelovige Nederlanders gedaan. K.N. vond het echter wel significant dat zijn moeder bereid was om als moslima een Nederlands gebruik met christelijke wortels over te nemen.

Er kwam verbetering in zijn psychische toestand toen hij per toeval een aantal protestanten ontmoette in een park. Ze hebben hem geholpen met de fysieke klachten die hij op dat moment had, en zo kwam hij aan contacten in de regio. Deze mannen hebben veel voor hem betekend, omdat ze zijn geloof met hem deelden en “met een warm hart” naar zijn huis kwamen. Aan het einde van het interview herhaalde hij nog eens “Ik vond de mensen in Nederland aardig. Ik heb altijd mensen met een heel warm hart ontmoet.” Deze mannen hebben hem geholpen om zich te vestigen en contacten te leggen nadat hij een verblijfsvergunning had ontvangen. Hoewel hij uiteindelijk onder zijn opleidingsniveau werk heeft bij een schoonmaakbedrijf, heeft hij niet aangegeven het werk vervelend te vinden.

In het gesprek over het sociale contacten bleek dat P.L. beperkte keus had met wie hij om kon gaan. Vanwege zijn vrees voor vervolging heeft hij weinig contacten met Afghanen. Hij is dan ook de afgelopen negentien jaar niet meer naar Afghanistan gegaan en ook familie in Pakistan durft hij niet meer te bezoeken sinds zijn dochter daar is vermoord. Verder heeft hij ook geen familie in Nederland: hij hoopte dat zijn vrouw over kon komen, maar vanwege een misverstand bij de IND is dat niet gelukt. “Dat is gekomen door een rare situatie. In plaats van een status A te krijgen, kreeg ik status C. Ze hadden mijn inkomen verward. Ik heb alles gedaan maar het is niet gelukt. Als mijn vrouw een verblijfsvergunning krijgt in Duitsland dan ga ik naar Duitsland toe.” De contacten die P.L. in Nederland heeft komen voornamelijk uit de multiculturele kerk die hij bezoekt, en daarvan komen er maar weinig uit Afghanistan.

Ondanks zijn wens om naar Duitsland te gaan, voelt P.L. zich voornamelijk Nederlander. “Ik voel me deels Afghaan omdat ik meer weet over de cultuur en traditie van Afghanen. Ik ken ook de Nederlandse, maar ik weet meer van de Afghaanse cultuur.” Het gevoel voornamelijk Nederlander te zijn komt vanwege zijn kerk: “Veel van mijn kennissen, mijn broers en zussen in geloof zijn in Nederland. In Afghanistan niet. Dat is een heel groot verschil. Als ik naar Afghanistan ga kan ik niet die broers en zussen in geloof vinden als in Nederland.” Net zoals K.N. associeert P.L. zijn nationaliteit ook met het volgen van regels. Als uitleg voor waarom hij zich voornamelijk Nederlander voelde gaf hij aan: “Ik weet hoe het werkt in Nederland, ik woon hier bijna twintig jaar. Ik weet hoe ik een straf of boete kan voorkomen. Ik doe alles in principe normaal.”

P.L.’s ervaringen verschillen van die van K.N.; P.L. kan beter beschreven worden als een Nederlander zonder keus. Vanwege zijn angst voor vervolging kan hij niet terug naar Afghanistan en heeft hij ook geen contacten met Afghanen in Nederland. De warme ontvangst die hij heeft gekregen van leden van zijn kerk heeft ertoe geleid dat hij zich welkom heeft gevoeld in Nederland en dat hij bij de gemeente hoort. Opvallend is dat P.L. zijn

verbondenheid met Nederland toedicht aan sociale contacten. P.L.'s band met Nederland is echter precair: zijn contacten bij zijn kerk zijn behoorlijk multicultureel (toen ik er was trof ik er enkel Iraanse, Koerdische en Afghaanse migranten), en buiten de kerk heeft hij op enkele collega's na weinig Nederlandse contacten. Bovendien geeft hij expliciet aan dat als het mogelijk zou zijn hij met zijn vrouw en kinderen in Duitsland zou gaan wonen en Nederland achter zich laten.

### Mevr. S.Z.

Mevrouw S.Z. is een jonge vrouw uit een klein dorpje niet ver van Kaboel. Het gesprek vond plaats bij haar thuis, een huis met relatief kaal interieur wat noch Afghaans, noch Nederlands overkwam. Ze is traditioneel opgevoed en op jonge leeftijd uitgehuwelijkt aan een politieke relatie van haar vader, en is samen met haar man op 15-jarige leeftijd naar Nederland gevlucht.

Net als K.N. heeft S.Z. geen gemakkelijke aankomst in Nederland gehad. “Eerst was het niet erg fijn: ik moest allerlei interviews geven met veel vragen. Ook verbleven we op plekken met heel veel mensen, dat was niet erg fijn. Daar, vanwege de spanningen van het vluchten, zijn mijn man en ik uit elkaar gegaan.” Omdat ze nog minderjarig was trok ze bij haar ouders in, die inmiddels ook naar Nederland waren gevlucht. Haar ruwe landing in Nederland werd verder verzwaard door het vele verhuizen: “ik ben in tien jaar tijd tien keer verhuisd! Er waren in de AZC's vaak spanningen en ruzies. Je moest ook veel delen—dat was niet altijd gemakkelijk.”

Ondanks de problemen tijdens de eerste jaren heeft ze wel een positieve perceptie van verwelkoming gehad. Dat kwam voornamelijk vanwege de meedenkende houding van de scholen die ze bezocht nadat ze uit het AZC kwam en zich ging vestigen in Nederland. “In het algemeen heb ik mij zeer welkom gevoeld in Nederland. Ik ben veel geholpen bij mijn studie—zoals toen ze mij hielpen met het regelen van schoolgeld—en bij mij thuis.” Zo kreeg ze bijvoorbeeld uitstel van betaling van schoolgeld toen ze daartoe niet in staat was. Ze is er erg trots op dat ze is blijven studeren in Nederland—“dat doen niet alle Afghaanse vrouwen!”

Het onderwerp sociale banden is lastig voor S.Z. omdat ze—net zoals P.L.—een moeizame relatie heeft met Afghanen. Haar familie is erg belangrijk voor haar, maar daar moet ze voorzichtig mee omgaan. Nadat ze een relatie kreeg heeft ze haar Afghaanse vriend jaren voor haar vader geheim gehouden, omdat ze bang was voor zijn reactie. “Vanwege mijn vriend heeft de helft van de familie geen contact meer met mij. Het is dan ook een Afghaans taboe.”

Ook de scheiding van haar ex-man leidt ertoe dat ze moeilijk contact kan leggen met Afghanen, omdat gescheiden vrouwen door veel Afghanen gestigmatiseerd worden.

Net als P.L. heeft S.Z. echter ook niet veel Nederlandse contacten. Via de school van haar kinderen heeft ze enkele contacten, maar daar voelt ze zich voornamelijk een buitenstaander. “Als ik aan het wachten ben op mijn zoontje willen mensen mij niet aanspreken of dan lachen ze om mijn uitspraak van woorden.” Ze heeft momenteel geen werk omdat ze voor haar moeder moet zorgen, dus ze kan ook geen contact leggen met Nederlandse collega’s.

Ondanks het gebrek aan contacten met Nederlanders voelt ze zich wel behoorlijk Nederlands. Wanneer het over het vierde onderwerp gaat zegt ze: “Ik kan nu wel stellen dat Nederland mijn land is geworden. Ik ben erg direct, ik zeg gewoon wat ik wil zeggen. En soms kook ik ook zelfs Nederlands eten [lachend]” Haar dochter, die er even bij is komen zitten bevestigt: “Mijn moeder is erg open, ik kan het bijvoorbeeld gewoon zeggen als ik iemand leuk vind.” Dit laatste zou in Afghanistan nauwelijks mogelijk zijn en geeft aan in hoeverre S.Z. liberaler is geworden.

Op meerdere momenten tijdens het gesprek noemt ze ook opvoeding als een voor haar belangrijk voorbeeld van hoe ze sommige Nederlandse normen heeft overgenomen:

Ook met kinderen in de opvoeding ben ik meer Nederlands geworden: ze mogen niet alles van mij en mijn zoons moeten ook helpen in de huishouding. Ik hoef ook niet meer zes zonen en zes dochters, nu vind ik kleinere families beter, anders kost het te veel energie. Maar ik vind het nog wel erg leuk om kinderen te hebben!

Ten slotte geeft ook haar visie op het geloof blijkt dat ze net als K.N. behoorlijk gesecculariseerd is:

Ook ben ik niet echt streng moslim. Ik ga niet naar de moskee ofzo. Pas was ik in de katholieke kerk om te kijken en toen vroeg mijn dochter of ik wel eens naar de moskee ging, maar dat was eigenlijk niet zo. Ik denk nu wel dat God bestaat, en hij is één. Alle geloven komen van de ene God.

Ondanks het feit dat ze in vele opzichten verwesterd is, denkt S.Z. dat ze altijd een Afghaan zal blijven. “Wat betreft de Afghaanse cultuur, daar hou ik ook aan sommige dingen vast: Thuis spreken wij de Afghaanse taal. Ook hebben we regels van het huis die Afghaans zijn. Zo moeten bezoekers schoenen uittrekken voordat ze binnenkomen. ’s Ochtends als de kinderen naar beneden komen moeten ze altijd ‘Salaam’ zeggen, dat doe je gewoon.”

Ondanks dit laatste citaat valt S.Z. toch in de categorie van Afghanen gericht op Nederland. Dankzij de hulp van instellingen om haar heen zoals haar school heeft ze zich welkom gevoeld in Nederland en kon ze ondanks een gebrek aan lager onderwijs succesvol

een mbo afronden. En ook al heeft ze niet veel contacten met Nederlanders, ze beschouwt zichzelf als verwesterd en is blij dat ze sommige westerse normen en waarden heeft overgenomen. Vanwege haar vriend heeft ze ook weinig contact meer met andere Afghanen en zelfs ook niet met een aantal familieleden, iets wat uniek is voor de geïnterviewde.

### Mevr. M.M.

Mevr. M.M. ontmoette ik in een café, samen met haar volwassen zoon. M.M. is hoogopgeleid en heeft tijdens de middelbareschooltijd op één van de beste meisjesscholen van Kaboel gezeten. Haar grootvader was zakenman en haar vader was hoge ambtenaar bij de Afghaanse overheid. Nadat haar man tijdens de oorlog was verdwenen is ze in 1993 samen met haar drie kinderen in Nederland gearriveerd,. Ze nam aan dat hij was omgekomen in de oorlog; het bleek later echter dat hij nog leefde en opnieuw getrouwd was.

M.M. heeft een overwegend positieve perceptie van verwelkoming. Toen ze door een mensensmokkelaar in Zwolle werd achtergelaten ging ze naar de politie waar ze asiel aanvraagde. De politie en het personeel in het AZC waren vriendelijk en haar kinderen hadden het naar hun zin. M.M. heeft relatief snel een verblijfsvergunning gekregen: na 1,5 jaar. De eerste tijd erna was echter moeilijker: het gezin kreeg een huis toegewezen in Wassenaar waar ze het idee kregen dat ze de enige niet-Westerse migranten waren. Na enkele maanden kon ze vrijwilligerswerk doen bij een ziekenhuis en later is ze tot haar pensioen gaan werken bij een school. Op beide plekken heeft ze goed contact kunnen leggen met haar Nederlandse collega's, wat ze als prettig heeft ervaren.

Nadat ze uit het AZC is gekomen is M.M. net als S.Z. en P.L. veel geholpen door haar Nederlandse omgeving. Het gezin had goed contact met de Nederlandse bureaus: "De bureaus boden mij hulp aan, de man zei dat ik altijd bij hem kon aankloppen. Ook zijn vrouw zei hetzelfde. Deze man en vrouw stonden altijd voor mij klaar." Dit heeft een zeer positief effect gehad op haar perceptie van verwelkoming. Zoals ze later in het gesprek aangaf: "Ik woon hier nu 23 jaar en ik ben nog nooit één persoon tegengekomen die iets negatiefs tegen mij zei... Mensen zijn hier altijd positief en behulpzaam."

M.M.'s opvatting van Afghanen in Nederland is net als bij P.L. en S.Z. overwegend negatief: "Onder Afghanen in Nederland is corruptie een probleem. Als ik zie dat iemand een uitkering heeft en hij heeft een huis vol met spullen, dan klopt er iets niet. Hoe heeft hij zijn huis vol met spullen gekregen? Dat moet wel geld uit Afghanistan zijn geweest." Niet alleen vanwege corruptie, maar ze is ook om andere redenen negatief over Afghanen: "Ik ben niet lid van een Afghaanse vereniging of organisatie. Dat wil ik niet, ze doen gekke dingen. Ze

zijn té streng gelovig. Ze hebben dan kritiek op mij. ‘Waarom draag je geen hoofddoek?’ Ook hebben ze kritiek op het feit dat mijn kinderen met Nederlanders zijn getrouwd.” Ook om die reden gaat ze niet meer naar een moskee—“ik zet er geen stap meer in!” In plaats daarvan leest ze liever zelf thuis de Koran. Ze wilde ook per sé dat haar zoon tijdens het gesprek aanwezig zou zijn, aangezien ze wantrouwig stond tegenover mijn intenties. Aan het einde van het gesprek gaf ze aan:

Ik wilde mijn verhaal niet aan een allochtoon vertellen. Pas toen mijn zoon zei dat hij je kende en dat jij een Nederlander was en niet een allochtoon, toen wilde ik het vertellen. Ik wil mijn verhaal niet aan een allochtoon vertellen omdat zij mij bedreigen. Vooral de moslims.

M.M. is sindsdien ook niet meer terug gegaan naar Afghanistan: “Ik wil ook niet meer terug, want het is nu té gevaarlijk. Ook is het er niet goed voor vrouwen: ze mogen niet alleen over straat en ook niet alleen wonen... Bovendien zijn de mensen daar slecht; mensen stelen van elkaar en er verdwijnt geld.”

M.M.’s positieve ervaringen met Nederlanders en negatieve ervaringen met Afghanen hebben ertoe geleid dat ze op de Nederlandse cultuur is georiënteerd. Op feesten nodigt ze, meer nog dan K.N., voornamelijk Nederlanders uit. Ook is ze trots op het feit dat haar kinderen met Nederlanders zijn getrouwd, zo bleek uit de foto’s die ze na afloop van het interview aan mij liet zien. Toch is M.M. zeker niet volledig geassimileerd: “Vooral vanwege ‘eerder’ voel ik mij nog Afghaans. Ik hou ook van Afghaanse eten en vind ook Afghaanse muziek beter. Ook vond ik het toch een beetje jammer dat mijn kinderen op een Nederlandse manier getrouwd zijn.”

M.M. is de laatste respondent die valt onder de categorie van Afghanen die gericht zijn op Nederland. Net als P.L. en S.Z. heeft ze een positieve perceptie van verwelkoming omdat ze door haar omgeving en de instituties is geholpen met het vestigen in Nederland. Deze gerichtheid op Nederland werd versterkt door haar negatieve ervaringen met Afghanen in Nederland.

De ervaringen van Afghanen met betrekking tot het eerste onderwerp, de tijd in het AZC, is divers. Sommigen zoals M.M. en P.L. hebben er een korte tijd doorgebracht en hebben geen negatieve herinneringen aan die tijd. Anderen zoals K.N. kijken er met gemengde gevoelens op terug: voor kinderen kon het een gezellige tijd zijn en kregen ze niet altijd alles mee van de dreigende sfeer die op sommige AZC’s heerste. Maar voor de ouders van K.N. en voor S.Z. was het echter een chaotische en gespannen tijd.



Toen ze zich na toekenning van een verblijfsvergunning gingen vestigen werden de meeste Afghanen uit deze categorie door hun omgeving geholpen, bijvoorbeeld bij de studie of door verwelkoming binnen een gemeenschap waar ze zich thuis konden voelen. Dit heeft een positieve invloed op de vorming van sociale banden in Nederland. Zo hebben M.M. en haar zoon nog steeds goed contact met de burens die hen vroeger hielpen en is P.L. dankzij zijn contacten bij een multiculturele kerk terechtgekomen. K.N. is een uitzondering hierop omdat hij ondanks de stigmatisering die hij heeft meegemaakt alsnog behoorlijk verwesterd is. Een verklaring hiervoor is de jonge leeftijd waarop hij naar Nederland kwam, waardoor hij makkelijker de taal kon leren en zich aan kon passen aan zijn omgeving.

Drie van de vier respondenten in deze categorie hebben weinig sociale banden met andere Afghaanse Nederlanders vanwege negatieve ervaringen uit het verleden. M.M., S.Z. en dhr. P.L. zijn om verschillende redenen gereserveerd in het leggen van contact met Afghanen in Nederland. Sommigen zoals S.Z. en in mindere mate P.L. hebben überhaupt niet veel sociale contacten in Nederland. Anderen zoals M.M. en K.N. hebben veel sociale banden met Nederlanders voelen zich ook Nederlander. In het geval van K.N. is dit zelfs het geval ondanks de stigmatisering die hij heeft ervaren tijdens zijn sollicitaties.

De consequentie hiervan is dat deze Afghaanse Nederlanders op Nederland gericht zijn, hoewel ze hun Afghaanse wortels nooit helemaal zullen loslaten. Sommigen zoals S.Z. nemen elementen van de Nederlandse cultuur over, zoals in haar geval de Nederlandse directheid. Opvallend is dat een aantal respondenten het belangrijk vindt dat ze zich aan de Nederlandse wetten houden. Zo gaven P.L. en K.N. aan dat ze nog nooit een boete hadden gekregen om aan te duidelijk te maken waarom ze zich Nederlanders voelen. Dit geeft aan dat ze in hun perceptie van Nederlanderschap vooral staatsburgerschap voorop stellen. Hun binding met Nederland is eerder ontstaan vanwege het gebrek aan sociale banden met Afghaanse Nederlanders buiten hun eigen familie dan omdat ze de Nederlandse cultuur aantrekkelijk vinden. K.N. is hierop een uitzondering omdat hij nog geen negatieve ervaringen had met Afghaanse Nederlanders.

De familie vormt een belangrijke pijler voor Afghanen waardoor ze altijd elementen van de Afghaanse cultuur vast zullen houden. Alle respondenten gaven hierbij als voorbeeld dat ze het belangrijk vonden dat ze met de familie thuis Afghaans<sup>49</sup> konden eten en spreken. Voedsel is voor de meeste respondenten (ook in de andere categorieën) iets wat ze in Afghanistan waarschijnlijk niet bijzonder veel waarde aan hechtten, maar wat voor hen in

---

<sup>49</sup> Hoewel er in Afghanistan meerdere talen gesproken worden zoals Dari, Pashtoe en Hazara, wordt in deze scriptie collectief naar deze talen gerefereerd als 'Afghaans'.

Nederland belangrijker is geworden. Het is voor respondenten—ongeacht de mate van incorporatie—een manier om vast te houden aan de hun culturele wortels.

Ten slotte is het nog interessant om op te merken dat religie door de islamitische respondenten als een belangrijk aspect van de hun cultuur gezien wordt. Terwijl de banden met Afghanistan langzaam minder worden, verandert ook de beoefening van het geloof. De islamitische respondenten gaven aan dat ze nu anders met hun geloof bezig waren: minder met de uiterlijkheden zoals naar de moskee gaan en een hoofdoek dragen en daarentegen meer met hoe je een goed mens kunt zijn. Ze ervaren deze ontwikkeling als positief.

### 3. Afghanen gericht op Afghanistan

De tweede, kleinste categorie Afghanen bestaat uit Afghanen met het hart nog in Afghanistan. Het zijn mensen die voornamelijk op Afghanistan georiënteerd zijn, maar om verscheidene redenen niet meer terug kunnen gaan. Deze respondenten hebben weinig sociale banden of dagelijkse activiteiten die hen potentieel met Nederland zouden kunnen verbinden.

#### Dhr. en mevr. S.

De familie S. heb ik bij hen thuis ontmoet, in een huis wat als modern Afgaans omschreven kan worden. Het huis was stijlvol en op z'n Afgaans ingericht, en ik mocht er als bezoeker genieten van de typische Afgaanse gastvrijheid: er werd Afgaanse pudding, groene thee, koekjes, en zeven verschillende soorten nootjes geserveerd tijdens ons gesprek. Het interview verliep moeizaam vanwege de taalbarrière en de in- en uitloop van familieleden tijdens het gesprek.

De familie S. is in 1999 naar Nederland gekomen en is na een kort verblijf in een opvangcentrum (OC) verder gestuurd naar een opvangcentrum in Maastricht. Na drie jaar zijn ze overgeplaatst naar een AZC in Rotterdam. Pas na zes jaar heeft mevr. S. een verblijfsvergunning gekregen, op basis van haar depressie en verslechterde gezondheid. Deze depressie wijt mevr. S. aan de zes jaar aan onzekerheid die ze in Nederland heeft doorstaan. Dhr. S. heeft 1F-status gekregen en heeft hierdoor, zeventien jaar na aankomst, nog steeds geen verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd. Dit komt door het feit dat dhr. S werkzaam was bij de regering van Nadjiboellah, een regime dat geassocieerd wordt met mensenrechtenschendingen. Allen die in dat regime werkzaam waren ontvangen automatisch een F1-status, ongeacht het bewijs. Migranten met een F1 status zijn uitgesloten van (politiek) asiel maar mogen ook niet teruggestuurd worden vanwege een gegronde vrees voor vervolging.

De perceptie van verwelcoming van de familie S. is mede hierdoor overwegend negatief. “Het een zeer lange procedure. Anderen hadden meer geluk, maar bij ons duurde het erg lang. Het waren moeilijke tijden. De onzekerheid was echt een probleem.” Hun zoon, die het gesprek ook gedeeltelijk heeft bijgewoond, gaf aan dat het ook voor hem als zeventienjarig kind zwaar was: “In die moeilijke tijd heb ik wel gestudeerd. Ik ben gespecialiseerd netwerkbeheerder geworden. Dat was na een paar jaar. Maar het was geen fijne aankomst in Nederland.” Later heeft hij een studie en kunnen volgen en een baan gekregen, maar dit is moeizaam gegaan.

Vanwege zijn status heeft dhr. S., ondanks de universitaire opleiding die hij in Afghanistan had behaald, ook geen Nederlands mogen studeren. Dit, in combinatie met zijn leeftijd, heeft ertoe geleid dat zijn Nederlands zeer gebrekkig is, waardoor het moeilijk is voor hen om contact te leggen met Nederlanders. In tegenstelling tot P.L. bezoeken dhr. en mevr. S. een Nederlandse protestantse kerk in plaats van een multiculturele kerk. Hoewel ze hierdoor wel in contact komen met Nederlanders, kunnen ze niet goed sociale banden opbouwen omdat onderlinge communicatie moeizaam gaat.

Met andere Afghanen in Nederland hebben ze geen contact. “Tegenwoordig hebben we weinig contact met Afghanen, alleen met familieleden. Mijn zoons en dochter wonen allemaal hier in dezelfde stad. We hebben geen contact met andere Afghanen, want die zijn moslim. Die zijn negatief over ons.” Niet alleen vanwege hun geloof, maar ook vanwege de verdenkingen omtrent zijn politieke achtergrond zijn Afghanen onwelwillend ten opzichte van sociale toenadering. Dhr. en mevr. S. zijn dan ook geen lid van Afghaanse organisaties in hun omgeving.

Het echtpaar kan niet terug naar Afghanistan, zolang dhr. S. een 1F-status heeft. Dhr. S. mag vanwege zijn status de grens niet over, waardoor hij zestien jaar lang Nederland niet uit is geweest. De familie heeft ook aangegeven niet terug te willen naar Afghanistan, vanwege de dreiging tegenover allen die gelieerd waren aan het regime van Nadjiboellah. Mohammed Nadjiboellah zelf is op brute wijze door de Taliban vermoord en zijn aanhangers zijn het land ontvlucht. Afghanen met 1F-status hebben volgens de Nederlandse overheid gegronde reden om te vrezen voor hun leven bij terugkeer naar Afghanistan.<sup>50</sup>

Ondanks de onmogelijkheid om terug te keren naar Afghanistan, is de familie S. in deze categorie geplaatst. Dit is omdat ze sterk gericht zijn op de Afghaanse cultuur: hun huis is Afghaans ingericht, de televisie toont Afghaanse zenders en ze eten dagelijks Afghaans eten. De kinderen wonen allemaal binnen vijf minuten rijden bij hun ouders vandaan, en zien hen ook meerdere keren per week.<sup>51</sup> Hoewel familie voor alle Afghanen belangrijk is, is deze mate van verbondenheid tussen de familieleden bij geen enkele andere respondent getroffen. Bovendien zijn de zonen van het echtpaar allemaal getrouwd met Afghanen—Nederlandse partners zouden geen optie zijn geweest omdat dhr. en mevr. S. dit niet goedkeuren. Thuis

---

<sup>50</sup> Ministerie van Buitenlandse Zaken, ‘Veiligheidsdiensten in communistisch Afghanistan’ [http://web.archive.org/web/20061002010531/http://www.minbuza.nl/nl/actueel/ambtsberichten.2003/05/afghanistan\\_veiligheidsdiensten\\_x\\_29\\_02\\_00.html](http://web.archive.org/web/20061002010531/http://www.minbuza.nl/nl/actueel/ambtsberichten.2003/05/afghanistan_veiligheidsdiensten_x_29_02_00.html) (geraadpleegd op 8-12-2016).

<sup>51</sup> Dit is niet uniek voor Afghanen—ook op het Nederlandse platteland komt dit voor—maar het is wel indicatief omdat dit in Afghanistan ook bij hoogopgeleide, geseclariseerde Afghanen voorkomt.

wordt Afghaans gesproken en gegeten en op tv kijkt de familie alleen naar Afghaanse zenders.

### Dhr. S.T.

De tweede respondent die in deze categorie valt is dhr. S.T., een 57-jarige, hoogopgeleide ondernemer uit een dorpje niet ver van Kaboel. Hij is werkloos en woont alleen thuis, waar het interview ook gehouden werd. Net als de familie S. heeft hij weinig sociale contacten in Nederland maar wil hij niet meer terug naar Afghanistan.

S.T. is in 1999 op veertigjarige leeftijd naar Nederland gekomen. Na een kort verblijf in een OC heeft hij in verschillende AZC's verbleven. Zijn ervaringen met de Nederlandse opvang is negatief. Door allerlei miscommunicaties waren irritaties ontstaan met de Nederlandse instanties. Zo heeft hij ruzie gehad met de tolk en met de vrouw die het interview moest afnemen. Ook was hij niet tevreden over zijn advocaat: "die was symbolisch. Op een gegeven moment kwam hij ook niet opdagen voor een gesprek en stuurde hij in plaats daarvan een stagiair." Hij kreeg aanvankelijk een tijdelijke verblijfsvergunning maar toen hij deze wilde verlengen in 2002 werd dit aanvankelijk geweigerd omdat men vond dat Afghanistan na de Amerikaanse interventie weer veilig was.

Nadat hij later toch een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd had ontvangen heeft S.T. geprobeerd om een baan te vinden, maar dat is hem niet gelukt. "Ik heb veel geprobeerd. Mensen beloofden altijd dat er wel iets mogelijk was, maar dat gebeurde dan niet." Hij heeft het uiteindelijk na een paar maanden opgegeven en leeft nu van een uitkering. S.T. woont op zichzelf en heeft geen baan of studie, waardoor hij nauwelijks contact heeft met Nederlanders.

S.T. heeft weinig familie in Nederland, omdat de meeste familieleden zijn omgekomen. Maar ook met andere Afghanen heeft hij weinig contact. "Ik heb ook geen contacten met Afghanen, met maar twee of drie personen. Ik heb geen zin om contacten te leggen omdat ze een andere mentaliteit hebben. Velen hadden niets in Afghanistan terwijl ik daar alles had. Dat levert een andere mentaliteit op. De meeste rijke Afghanen zijn naar Amerika gevlucht, hier in Nederland zijn het vooral armen." Ook elders in het gesprek laat hij zich laatzinnig uit over sommige Afghaanse bevolkingsgroepen. Hij weet dat andere Afghanen zich in zijn woonplaats bevinden maar wil ze niet opzoeken. Zijn enige contact is een enkele Nederlandse Afghaan die hij per toeval heeft ontmoet en waar hij wél mee kan opschieten.

Hij heeft (beperkte) sociale banden met Afghanistan. Zijn broer woont er nog, en met hem heeft hij soms nog contact. Hoewel hij nog nooit terug is geweest twijfelt hij over een mogelijk terugkeer naar Afghanistan. "Misschien blijf ik hier, misschien ga ik daar naar toe.

Wat doe ik hier alleen? Dat is een moeilijke vraag. Maar als ik niemand in Afghanistan heb omdat mijn familie weg wil dan kom ik weer naar Nederland.” Net zoals veel respondenten ziet hij de toekomst van Afghanistan echter somber in en is hij kritisch over het huidige regime. “Het zijn criminelen daar: de politie, de politici. Afghanistan is wereldkampioen in corruptie. Die idioot die president is praat wel mooi maar doet uiteindelijk niets.”

Wanneer het over het vierde onderwerp gaat blijkt dat S.T. verbonden is met Afghanistan. Hij volgt dagelijks de Afghaanse politiek op tv en op internet, en hij heeft tijdens het gesprek veel gesproken over de huidige politieke situatie. Wanneer hij over zijn geloofsbeleving spreekt geeft hij aan dat hij niet op een uiterlijke, zichtbare manier zijn geloof beoefend: “Ik ben een bijzondere moslim, ik lees liever boeken. Ik lees nu bijvoorbeeld een biografie van de profeet, dan weet ik tenminste hoe een echte moslim moet zijn.” Hij bezoekt dan ook niet de moskee omdat ze daar wat hem betreft te politiek en radicaal zijn.

Kortom, ondanks het feit dat S.T. heeft aangegeven onzeker te zijn of hij ooit nog naar Afghanistan zal gaan, past hij wel het beste in deze categorie om twee redenen. Ten eerste geeft S.T. blijk dat hij zijn oude, bekende omgeving mist en dat hij de ontwikkelingen in Afghanistan op de voet volgt. Hoewel het nu gevaarlijk is in Afghanistan, was hij er vroeger voor Afghaanse begrippen rijk en gerespecteerd. In Nederland is daar verandering in gekomen—een ontwikkeling waar hij ontevreden over is. Ten tweede past hij niet in de andere categorieën omdat hij geen behoefte heeft aan contacten met Nederlanders of Afghanen in Nederland.

#### Dhr. O.S.

Dhr. O.S. is een 45-jarige laagopgeleide Afghaan uit een dorpje in het oosten van Afghanistan, uit de provincie Nangahar. Hij doet dagelijks vrijwilligerswerk in een wijkcentrum, waar ons gesprek om praktische redenen plaatsvond. Hij was gekleed in traditionele Afghaanse kleding, de enige geïnterviewde in deze categorie die dat dagelijks deed.

O.S. is in 2000 naar Nederland gekomen. Net als sommige andere respondenten was Nederland niet zijn eerste keus en hoopte hij aanvankelijk naar Denemarken te gaan. Ook al kreeg hij relatief snel een tijdelijke verblijfsvergunning, O.S. heeft geen positief beeld van zijn verwelkoming gehad. Vanwege een miscommunicatie die O.S. wijt aan een slechte tolk en een partijdige advocaat gaf het IND hem aanvankelijk niet de verblijfsvergunning die hij wilde. Na een jaar heeft hij een nieuwe advocaat aangevraagd. “Niet iemand van de IND of Vluchtelingenwerk Nederland, maar iemand die er echt voor mij was.” Nadat hij een tijdelijke

verblijfsvergunning had ontvangen, kreeg hij uiteindelijk een vergunning voor onbepaalde tijd.

Ook terwijl hij zich ging vestigen in Nederland bleef O.S. last hebben van conflicten met de Nederlandse autoriteiten, vooral met de gemeente. Hij is boos op de manier waarop de gemeente hem behandeld heeft. Ten eerste werd zijn verzoek om een groter huis aanvankelijk afgewezen. Zijn kinderen waren in 2004 naar Nederland gekomen en verbleven bij hem thuis. “Echter, toen woonde ik in een tweekamer appartement. Ik heb toen gezegd tegen de contactpersoon: ik heb maar één slaapkamer en woonkamer, hier zijn tien personen. Hoe moeten ze bij mij slapen? Maar hij zei dat hij een brief naar de gemeente moest schrijven. Maar dat is echt raar gelopen bij de gemeente. Ik heb drie aanvragen gedaan, ik ben drie keer afgewezen.” Uiteindelijk heeft hij via een advocaat toch een groter huis kunnen krijgen, maar dat heeft twee jaar geduurd voordat het geregeld was.

Ten tweede heeft O.S. van de gemeente een boete gekregen voor fraude en het verrichten van loondienst terwijl hij een uitkering ontving. “Ik heb op een gegeven moment een dagje bij de Socialistische Partij (SP) gewerkt als vrijwilliger. Daar kreeg ik een vergoeding voor van 50 euro. Maar vervolgens kreeg ik van de gemeente een boete van 50.000 euro.<sup>52</sup> Omdat ik ging werken—ik wilde graag helpen.” Hij is erg verbolgen hierover: “Het zijn rare mensen bij de gemeente, het zijn geen democraten. Taliban, IS en Al Qaida zijn beter dan zij. Ze schieten, maar dan met de pen. Ze maken mensen kapot. Ik ben nu niet tevreden met mijn leven door die mensen.”

Zijn sociale contacten haalt O.S. voornamelijk uit het vrijwilligerswerk dat hij doet bij het wijkcentrum en bij de SP en hij heeft contacten met zijn Afghaanse netwerk in de regio van Leiden. “Ik heb wel veel contact met Afghanen in Nederland. Elke dag wel een aantal mensen die ik spreek, uit Katwijk of uit Echt [waar O.S. in een AZC heeft gezeten]. Ik heb zo’n 30 a 40 afspraken per week, die komen elke dag langs. Met Nederlanders heb ik minder contact. Via mijn kinderen wel, de ouders van kinderen waarmee mijn kinderen omgaan.” Met Afghanen in Afghanistan heeft hij maar weinig contact, en zijn familie is grotendeels uit Afghanistan weggevlucht.

Sprekend over het vierde onderwerp zegt O.S. “Ik heb geen probleem met Nederlanders, het zijn mensen. Sommigen zijn niet goed, met hen wil ik niet omgaan. Maar er zijn ook goede, zoals de vrouw van de onderwijswinkel [die zijn kinderen bijles gaf], zij is beter dan meeste moslims. Want zij wil mensen helpen, niet alleen Nederlanders maar juist ook

---

<sup>52</sup> Het is onwaarschijnlijk dat de boete feitelijk €50.000 was, maar de boete heeft een effect gehad op het vertrouwen van O.S. in de gemeente.

buitenlanders.” In zijn geheel genomen is O.S. voornamelijk gericht op Afghanistan: niet alleen eet en spreekt hij het liefste traditioneel Afghaans, maar hij is ook de enige respondent die beide keren dat ik hem sprak Afghaans gekleed was. Het liefste wil hij ook weer terug naar Afghanistan, omdat hij het politieke en juridische systeem beter kent en er status heeft.

Als het veilig is—en de Nederlandse minister moet dat regelen—dan wil ik wel weer terug. Het is mijn geboorteland. Daar is het anders: mensen gaan niet naar de gemeente of de gemeenteraad. Maar daar in Afghanistan, als je een discussie of rechtsgeschil hebt dan ga je naar een Zoeri. Mijn opa was ook Zoeri en rechter. Toen de koning iets wilde besluiten toen vroeg hij het altijd eerst aan hem... De Nederlandse wet is er voor Nederlanders. Ik woon in Nederland ik wil niet met Nederlanders problemen maken. Maar als iemand met mij problemen maakt moet hij dood. Hier maken sommige mensen problemen.

Dhr. O.S. is een Afghaan die nog sterk aan zijn culturele wortels vasthoudt. Hoewel hij gewend is geraakt aan zijn leven in Nederland en hij Afghanistan momenteel te gevaarlijk vindt om terug te gaan, beschouwt hij zichzelf als bijna volledig Afghaans. Hoewel hij niets op te merken heeft over zijn tijd in het AZC, heeft hij vanwege een aantal misverstanden met de Nederlandse instanties moeite gehad om zich in zijn stad te vestigen. Hij heeft weinig Nederlandse gewoontes overgenomen, waardoor hij uiteindelijk het best in de tweede categorie past.

Afghanen in de tweede categorie hebben zich om verschillende redenen niet goed kunnen ontplooiën in Nederland. Ze hebben niet of nauwelijks een studie gevolgd en zitten vaak werkloos thuis. Dit heeft uiteindelijk een negatief effect op het ontwikkelen van sociale banden met Nederlanders en ze zijn minder geneigd om zich met Nederland te associëren.

Opvallend hierbij is dat deze respondenten op allemaal bepaalde manieren een negatieve ervaring met de Nederlandse autoriteiten hebben gehad waardoor ze in Nederland niet een vaste baan hebben kunnen verwerven. Dhr. S. kreeg een 1F-status, waardoor hij niet mocht werken, een taalcursus volgen, of naar het buitenland gaan. S.T. heeft geen studie gevolgd en zit nu werkloos thuis. O.S. is een uitzondering omdat hij, ondanks de boete, vrijwilligerswerk in zijn omgeving verricht waardoor hij dagelijkse bezigheden heeft. Een ander gemeenschappelijk kenmerk is het gebrek aan sociale banden met Nederlanders. Alle drie de respondenten hebben weinig contacten met Nederlanders en geen studie of baan waarmee ze de kans zouden hebben om contacten te leggen. Dhr. en mevr. S., die nog wel Nederlanders ontmoeten via de kerk die ze bezoeken spreken te weinig Nederlands of Engels om daarmee



goed contacten te leggen. Om deze twee redenen zijn de respondenten in deze categorie niet georiënteerd op Nederland.

Ze vallen echter ook niet in de derde categorie aangezien ze weinig contacten hebben met Afghanen in Nederland en omdat ze liever terug zouden gaan naar Afghanistan. Aan de ene kant komt dat bij dhr. S. door het feit dat hij contact met Afghanen vermijdt vanwege zijn verleden en zijn geloof. Aan de andere kant zijn er mensen zoals O.S. en S.T., die niet kunnen wennen aan de Nederlandse samenleving en verlangen naar de status en vertrouwde Afghaanse mechanismes zoals de traditionele rechtspraak. Hoewel de twee respondenten die dit sentiment vertoonden uit het traditionele platteland kwamen, is het onwaarschijnlijk dat dit van verklarend belang is. Ondanks de regio waar ze vandaag kwamen zijn deze respondenten relatief hoog opgeleid en bovendien geeft S.T. van zichzelf aan dat hij erg Westers is en in het verleden Europa meermalen had bezocht.

Vanwege de onveiligheid maar ook vanwege gewenning aan hun leven in Nederland, zijn deze respondenten (nog) niet teruggegaan naar Afghanistan. Met het huidige vooruitzicht op voortdurende politieke instabiliteit is de kans niet groot dat ze binnenkort terug zullen keren. Respondenten in deze categorie zijn erg afhankelijk van hun familie om niet volledig geïsoleerd te raken.<sup>53</sup>

---

<sup>53</sup> S.T. is een voorbeeld van iemand die door gebrek aan familie in Nederland weinig contacten heeft.

#### 4. Afghanen in een eigen subcultuur

De laatste categorie van Afghaanse migranten vormen een aparte Afghaans-Nederlandse subcultuur in Nederland. Formeel zijn ze geïntegreerd: ze spreken goed Nederlands, hebben een baan en een huis en zijn niet geïsoleerd zoals sommigen uit de tweede categorie. Maar toch voelen ze zich niet Nederlands en willen ze zich niet aan de Nederlandse cultuur binden. Met acht respondenten is dit de groep met de meeste vertegenwoordigers. De respondenten zijn het echtpaar R., dhr. A.F., mevr. R.N., mevr. Z.S., mevr. P.S., dhr. E.E. en dhr. B.M..

##### Dhr. en mevr. R.

K.R. (33) heb ik via een Afghaanse vrouwenvereniging ontmoet. Het interview met haar en haar man Z.R. (36) was één van de langste die gehouden werd, vanwege de discussies die ze ook onderling voerden. Het gesprek vond plaats bij het gezin thuis, waarbij opviel dat het huis er in meeste opzichten westers uitzag. De tv stond op Nederlandse zenders en er waren geen Afghaanse afbeeldingen of tapijten zichtbaar.

K. en Z. kenden elkaar nog niet toen ze in 1999 onafhankelijk van elkaar op jonge leeftijd naar Nederland zijn gekomen. Net als bij K.N., beschreven in hoofdstuk twee, had K.R. aanvankelijk een moeilijke tijd in het AZC:

In het AZC was voor ons wat minder leuk. Het begin was wel leuk want je woont met Afghanen in een kamp, en dat is heel gezellig. Maar voor mijn ouders was het minder want het duurde lang voordat we een verblijfsvergunning kregen. Ook hadden we maar één kamer voor ons als gezin. En we moesten de badkamer en wc delen met andere families; dat vonden mijn ouders minder leuk. Maar voor de rest vond ik het erg gezellig daar.

K.R. had in die tijd veel verantwoordelijkheden, zoals tolken voor haar ouders, waardoor ze weinig tijd had om contacten te onderhouden met leeftijdgenoten. Bovendien maakte de onzekerheid het moeilijk om contacten te leggen. “Het duurde erg lang voordat ze alles hadden uitgezocht en dat zorgde wel voor onzekerheid. Dat was niet leuk want al mijn vriendinnen kregen al snel een verblijfsvergunning en gingen weg. Ik was erg volwassen voor mijn leeftijd omdat ik overal voor moest zorgen.”

In het laatste AZC waar ze verbleef kon ze naar een middelbare school in Arnhem, waardoor de overstap naar permanente vestiging in Nederland minder groot was. De schakelklas had haar echter niet goed voorbereid:

Op de internationale schakelklas was iedereen uit het buitenland, behalve de docenten. Maar op het mbo was dat anders. Ik moest me aanpassen en heb ook

niet meteen vrienden gemaakt. Er waren drie andere Afghanen in de klas dus er was ook geen behoefte daartoe. En in het begin is het cultuurverschil ook zo groot dat je je eigen weg kwijt bent. Ik bedoel dat je je niet kunt aanpassen: je kunt niet bij je eigen cultuur—daar voel je je ook niet 100% thuis—en bij Nederlanders ben je echt een buitenlander.

Haar man Z.R. bevestigt dit sentiment. Hoewel hij sneller een verblijfsvergunning had gekregen—na zes maanden al—had ook hij moeite met contacten leggen op school: “Ook op het hbo moest ik vaak samenwerken met groepjes en dan word je snel buitengesloten. Bij ons was het ook dat de leerlingen elkaar punten konden geven en het was standaard dat je lage punten kreeg.” Ook was het zo dat groepen vaak door de scholieren onderling op etniciteit verdeeld werden, waardoor het lastig was om vrienden te maken met Nederlanders zonder migrantenachtergrond.

Net zoals K.N. uit hoofdstuk twee ervoeren K.R. en Z.R. ook na de studie stigmatisering. K.R.:

Ik heb ook wel erge dingen meegemaakt wat sollicitatie betreft. Naar mijn mening ben ik gekwetst. Puur omdat ik buitenlander ben. Ik heb bij de IND [Immigratie- en Naturalisatiedienst] op een andere functie gesolliciteerd maar zij vonden mijn Nederlands zo slecht dat ik daar niet kon werken. Terwijl ik twee masters Rechten heb gedaan! Mijn spreekvaardigheid is misschien niet heel vloeiend maar dat betekent niet dat ik slecht ben in mijn vakgebied. Ik ging daar echt met tranen weg. Dat is erg demotiverend.

Wanneer Z.R. hierop nuanceerde dat Nederland wel veel kansen had geboden reageerde K.R. hierop met de opmerking: “Je hebt ook je best gedaan. Sorry, maar Nederland heeft dat jou niet gegeven maar je hebt het zelf moeten nemen.” Hoewel de twee inmiddels wel werk hebben is het moeizaam gegaan en zijn ze niet werkzaam op het terrein waar ze dat zouden willen.

De uitsluiting die het stel heeft ervaren tijdens de studie en het vinden van een baan heeft ook een negatieve invloed gehad op de ontwikkeling van sociale banden. Sprekend over het derde onderwerp stelt K.R.: “Nu is het te laat om Nederlandse vrienden te maken. Nu kan het niet meer. Op school kun je misschien tien vrienden maken, op je werk kan dat maar met één [vanwege beperkte tijd]. De meeste van onze vrienden zijn Afghaans, mensen die we na het AZC hebben leren kennen.”

Het vierde onderwerp, de cultuur van het land waar de familie zich mee associeert, is voor respondenten uit deze categorie lastig, omdat ze zich met geen van beide landen associëren. Ondanks de negatieve ervaringen in Nederland zal de familie R. niet teruggaan naar

Afghanistan omdat ze te verwesterd zijn. In tegenstelling tot de Afghanen uit hoofdstuk drie willen ze niet meer terug. Z.R. is überhaupt niet meer terug geweest: “Als je zo lang ergens anders woont dan verander je gewoon. Ik zou mij daar ook echt niet thuis voelen.” K.R. is één keer terug geweest en vond het verschrikkelijk. “Ik was daar twee weken maar ik had er daarna ook genoeg van gehad. Ook al was ik er voor de bruiloft van mijn broer, ik vond het niet om vol te houden. Ik was de dagen en uren aan het aftellen voordat ik weer naar Nederland terug kon. Als ik buiten liep wisten mensen meteen dat ik uit Europa kwam en daar werden ze bang van.”

Het echtpaar R. en de andere respondenten in dit hoofdstuk zijn echter anders dan de Afghanen beschreven in hoofdstuk twee vanwege het feit dat ze geen contact met Nederlanders hebben en dit ook niet willen opzoeken. Ze zijn weliswaar verwesterd, maar beschouwen Nederland niet als hun land. Zoals Z.R. zegt: “In bepaalde dingen zal je altijd een buitenlander blijven. Als we Nederland vergelijken met Afghanistan zitten we hier perfect. Maar als ik mijzelf met een normale Nederlander vergelijk dan ben ik een buitenlander en zal ik ook altijd een buitenlander blijven.”

Aan de andere kant houdt de familie R. maar ten dele vast aan Afghaanse gebruiken en benadrukken ze dat ze van een andere, modernere generatie zijn. K.R. en Z.R. zullen bijvoorbeeld hun kinderen toestaan om te trouwen met wie ze willen. Zelf moesten ze allerlei culturele obstakels overwinnen en hebben ze elkaar via bevriende families bij hun ouders moeten introduceren. Afghaanse gebruiken die ze belangrijk vinden en waar ze wel aan vasthouden zijn Afghaans eten en drinken.

Sprekend over haar geloof, een ander belangrijk onderdeel van cultuur, geeft K.R. aan dat ze niet ‘iets van beide culturen’ wil meenemen: “Ik vind je moet voor een geloof kiezen en dat dan gewoon geloven. Je moet iets geloven. Maar je moet niet zeggen ik ben half moslim en half christen.” Hierin is ze echter een uitzondering: haar man Z.R. en de meeste andere respondenten in deze categorie vertonen syncretisme in hun beoefening van het geloof, vergelijkbaar met de opvattingen van de respondenten uit hoofdstuk twee.

Concluderend is duidelijk dat K.R. en Z.R. zich voornamelijk Afghaans voelen en dat het meeste contact hebben met Afghanen in Nederland. Tijdens de studie en het solliciteren hebben ze te maken gehad met pesterijen en stigmatisering, waardoor het moeilijk was om sociale banden te creëren met Nederlanders. Hoewel ze zich uiteindelijk goed hebben kunnen vestigen met een huis en een baan, zijn ze niet geïnteresseerd in het leggen van contacten met Nederlanders en bestaat hun sociale kring voornamelijk uit Afghanen. Terugkeer naar

Afghanistan is voor hen geen optie, en niet alleen vanwege de veiligheid: ze beschouwen zichzelf als té verwesterd om daar ooit weer te kunnen wonen.

#### Dhr. A.F.

De tweede respondent in deze categorie is dhr. A.F., een 60-jarige man met een zachte, vriendelijke stem. In Afghanistan heeft hij aan de universiteit een juridische opleiding gevolgd en was hij werkzaam als rechter. Het interview vond bij hem thuis plaats, een huis met een westers interieur. Er werden groene thee en Afghaans eten geserveerd tijdens het gesprek.

Dhr. A.F. is samen met zijn vrouw en kinderen op Koninginnedag 1990 in Nederland gearriveerd. Hij is vanaf Oost-Europa over land naar Nederland gereisd en werd uiteindelijk in Emmeloord door de smokkelaar achtergelaten. Vanwege zijn hogere leeftijd bij aankomst in Nederland heeft A.F. meer meegekregen van zijn tijd in het AZC dan het echtpaar R. Vergeleken met Afghanistan—waar hij angst voor de politie had—was hij positief over de officiële instanties die te maken hebben met de opvang. Maar vanwege de andere aanwezigen in het AZC was het verblijf aldaar niet heel prettig:

Het verblijf was moeilijk. Vooral die eerste twee maanden waar ik zelf ziek was. Binnen het AZC was er een internationale gemeenschap met veel mensen uit Oost-Europa en Afrika. Maar vanuit Afghanistan was ik de enige. Je moet wennen aan die situatie, het was een onrustige sfeer daar. Ook werd er veel geroddeld, dat vond ik vervelend. En die afwachting op die beslissing is ook moeilijk. Ik werd steeds zenuwachtiger omdat ik hoorde van mensen die waren afgewezen.

Hoewel het lang duurde voordat hij door de IND geïnterviewd werd, kreeg hij al vrij snel na het interview een verblijfsvergunning.

Over het settelen in Nederland geeft A.F. aan dat hij aanvankelijk positief was. Hij begon aan een studie internationaal recht en daar trof hij een behulpzame studietoelichting die hem waardevolle assistentie heeft kunnen verlenen. Ook in zijn woonomgeving werd positief gereageerd op zijn komst: “In het begin voelde ik mij welkom. Je bent een vreemdeling en dat blijf je voor een periode, dus je wordt door iedereen op straat in het winkelcentrum aangesproken en mensen vragen waar je vandaan komt. Dat ervoer ik niet als negatief maar als positief. Er was in ieder geval geen negatieve reactie van de buurt.”

Later is dit veranderd. “Toen ik beter Nederlands leerde spreken en de verborgen betekenissen van woorden kon verstaan, dan ontdek je dat het zo rooskleurig nou ook weer niet is. Mensen vragen zich af waarom ik uit Afghanistan weg ben gegaan, waarom ik daar

niet ben gebleven. ‘Waarom ben je naar Nederland gekomen? We zijn al zo klein en dichtbevolkt...’ Deze vragen bestonden toen [in 1991] ook, maar ik had ze nog niet gehoord en ze werden niet publiekelijk gezegd. Nu wel.”

Met de opkomst van Wilders en de Partij voor de Vrijheid (PVV) ervaart A.F. een hardere houding vanuit de politiek, wat ook een negatieve impact heeft op zijn perceptie van verwelkoming. “Je lijdt onder de ontwikkelingen van de samenleving. Ik ben nu al langer dan 20 jaar Nederlander met Nederlands paspoort, maar als ik zie dat tegenover de nieuwkomers er zo’n brede negatieve mentaliteit is dan voel ik mij aangesproken. Zoveel verschil ik niet van die mensen behalve dat ik 25 jaar geleden ben aangekomen.”

Dit heeft een impact op de sociale banden van A.F. en het land waar hij op gericht is. Via zijn kinderen heeft hij wel enige contacten met ouders van hun klasgenoten en met zijn Nederlandse burens. Maar dit contact met zijn burens is nog altijd onwennig. Toen hij bijvoorbeeld een nieuwe auto had gekocht kreeg hij van één van zijn burens de vraag of het niet een leaseauto was en hoe hij zich dat had kunnen veroorloven. “Toen moest ik ook nog toevoegen dat ik duizenden euro’s per jaar aan de belasting betaal dus ik heb ook het recht om een beetje comfort voor mezelf te creëren.” Verder is A.F. werkzaam als tolk bij het Ministerie van Veiligheid en Justitie maar heeft hij weinig contact met Nederlandse collega’s.

In tegenstelling tot de familie R. is hij meerdere keren terug gegaan naar Afghanistan. In 2004, toen het stabiel en veiliger was in Afghanistan, heeft hij zelfs overwogen om permanent terug te keren en heeft hij een maand vrijwilligerswerk gedaan voor het Afghaanse Ministerie van Justitie. “Maar de conclusie was dat het niets voor mij was. Alles was verdeeld op basis van etnische lijnen, niet op basis van kwaliteit. Mijn motivatie was om iets te doen voor het land, maar als je in dat apparaat opgenomen wordt heb je twee keuzes: meedoen met de corruptie of weggaan.” Maar niet alleen vanwege corruptie, ook om andere redenen zou hij niet in Afghanistan kunnen wonen: “Ik woon hier en mijn leven is hier. Ik ben een paar keer in Afghanistan geweest maar als ik daar meer dan week blijf dan krijg ik weer heimwee naar mijn huis, gezin, werk, Nederland. Hier is mijn veilige nest, niet in Afghanistan.”

Hij is echter niet helemaal op Nederland gericht. Net als K.R. en Z.R. speelt sociale acceptatie hierin een rol: “Praktisch gezien is Nederland mijn eerste land want Afghanistan is te onveilig. Maar als je kijkt naar of ik als zodanig geaccepteerd ben door mijn omgeving, door autochtone Nederlanders, dan moet ik daar aan twijfelen. Ik voel mij nog wel Nederlander, maar mijn omgeving denkt anders.” Bovendien is hij nog erg betrokken met Afghanistan: “En een gedeelte van mijn gedachten blijft bij Afghanistan. Ik volg iedere avond het nieuws uit Afghanistan en ben geïnteresseerd in wat daar gebeurt.”

A.F. heeft veel contacten met Afghanen in Nederland. Samen met een Afghaan die hij is tegengekomen in het AZC heeft hij een Afghaanse vereniging opgericht die wekelijks bij elkaar komt rondom Afghaanse politieke thema's. Ondanks het feit dat hij atheïstisch is, heeft hij in tegenstelling tot mevr. M.M. uit hoofdstuk twee weinig last van Afghanen die hem om religieuze redenen mijden. "Met de Afghanen in Nederland heb ik geen conflict over mijn seculiere status. Degene die met mijn vereniging werken accepteren mij, hoewel zij islamitisch zijn. We hebben een gezamenlijk doel en dat is werken voor rechtvaardigheid en het berechten van oorlogsmisdadigers van alle soorten." Dankzij deze ervaringen is A.F. noch helemaal op Nederland, noch helemaal op Afghanistan gericht.

Kortom, A.F. heeft geaccepteerd dat hij in Nederland woont en dat hij er ook permanent zal blijven. Hij heeft geprobeerd naar Afghanistan terug te keren, maar dat is om verschillende redenen niet gelukt. Vanwege het gevoel dat het Nederlandse politieke en sociale klimaat verhard is, voelt hij zich niet helemaal welkom in zijn omgeving. Hij voelt zich wél thuis bij de Nederlandse Afghanen in zijn omgeving: Door hen wordt hij geaccepteerd en met hen kan hij goed samenwerken in de vereniging.

#### Mevr. R.N.

De derde geïnterviewde uit deze categorie is R.N., een 27-jarige universitair geschoolde juriste. We spraken af in een café in Amsterdam, vlak bij haar kantoor. Ze heeft een internationale achtergrond: haar Afghaanse vader heeft haar Oekraïense moeder ontmoet toen hij ging studeren in de Sovjetunie.

In 1995 is ze met haar moeder naar Oekraïne gevlucht. Haar vader is in 1997 naar Nederland gevlucht, waar de rest van de familie zich in 2001 bij hem aansloot. Vanwege haar jonge leeftijd en de korte duur van het verblijf heeft ze weinig meegekregen van de tijd in het AZC. Op dat moment sprak ze beter Russisch dan Afghaans, en had ze een belangrijk deel van haar leven in Oekraïne doorgebracht. Mede dankzij de aanmoediging van haar vader heeft ze al vrij snel Nederlands geleerd, "ik heb zelfs de Wassenaarse 'R' opgepikt." Ze ging naar een blanke middelbare school, maar haar beste vriendin was de enige met een migrantenachtergrond in de klas, een Iraans meisje.

Toen ze begon aan haar studententijd voelde ze zich nog altijd meer Russisch-Oekraïens dan Afghaans of Nederlands. Ze heeft toen een bewuste keuze gemaakt om zich niet te oriënteren op een bepaalde bevolkingsgroep:

Ik heb nooit echt gekeken naar de achtergrond van mensen. Dat liet ik liever impliciet. Ik had zo iets van: ik sta voor een keuze en kon me nu in één groep storten—Nederlandse studenten of juist Afghaanse of Oekraïense mensen—maar ik wilde juist open staan voor alles. Ik vond het juist leuk om mensen te ontmoeten die anders zijn dan Nederlanders in Nederland of anders dan echte Afghanen die uit Afghanistan kwamen. Mijn studententijd was niet altijd even makkelijk hierdoor. Maar ik heb wel kunnen profiteren van mijn gemengde internationale achtergrond.

Negatieve ervaringen met Nederlandse studiegenoten hebben haar verder gestimuleerd om zich internationaal te oriënteren. Tijdens haar studie kreeg ze van studiegenoten negatieve opmerkingen over haar accent te horen. “Mensen zeiden tegen mij: ‘In de advocatuur is de taal je wapen, dus daar moet je scherp in zijn. Met jouw accent kom je er niet.’<sup>54</sup> Dus ik ben meer op mijn krachten gaan spelen. Vanwege mijn gemixte achtergrond en mijn talenkennis heb ik mij meer gericht op internationale banen.”

R.N. vond het echter belangrijk om ook te investeren in haar Afghaanse achtergrond, en is om die reden lid geworden van een Afghaanse studentenvereniging, Keihan. “Ik vond het zonde om mijn talenkennis en kennis van de Afghaanse cultuur te verleren. Daar heb ik bijvoorbeeld de *watan*—een Afghaanse dans—geleerd, dat was erg leuk. Ik wilde ook iets goeds doen voor Afghanen. Het is dan ook een stichting die zich bezighoudt met ontwikkelingssamenwerking, en dat vond ik goed om te doen.” Op deze manier kon ze toch nog verbonden blijven met de Afghaanse cultuur.

Dankzij haar internationale focus tijdens haar studententijd heeft ze contacten gelegd met mensen uit veel verschillende richtingen. “Op mijn verjaardag bijvoorbeeld komt vaak een eclectische verzameling van mensen op bezoek: er komen zelfs mensen vanuit het buitenland, zoals Oekraïne. Ook mensen vanuit Keihan, mijn studie, het werk.” Ze houdt ook contact met familie in Oekraïne en Afghanistan, en bezoekt ongeveer eens per jaar Oekraïne. Ze is nog niet terug geweest naar Afghanistan, omdat het te gevaarlijk is en omdat haar vader vindt dat ze te verwesterd is. Haar contacten met Afghanen zijn dus relatief beperkt: ze kent een aantal Afghaanse studenten via Keihan en onderhoudt banden met haar familie.

Net als A.F. en de familie R. is R.N. dus niet op Nederland, maar ook niet op Afghanistan gericht. Tijdens haar studententijd heeft ze overwogen om in het buitenland te gaan wonen, maar gaandeweg beseftte ze dat ze “het liefste in Nederland wil blijven.” Hoewel de mate van

---

<sup>54</sup> R.N. heeft nauwelijks een accent en zou beschouwd kunnen worden als iemand voor wie het Nederlands de moedertaal is. Vermoedelijk ligt de hoge mate van concurrentie in de Nederlandse advocatuur ten grondslag van de opmerkingen van haar studiegenoten. Een andere verklaring is dat R.N. na dit als een soort rechtvaardiging achteraf hanteert voor haar oriëntatie op de internationale advocatuur.



stigmatisering die R.N. heeft meegemaakt vergeleken met de meeste respondenten meevalt, heeft het haar wel gestimuleerd om zich internationaal te gaan oriënteren. Ze heeft via Keihan wel haar Afghaanse wortels opgezocht, maar ze is nooit uitsluitend op Afghanistan georiënteerd geweest.

R.N. is veruit de meest kosmopolitische geïnterviewde, waardoor ze niet heel goed in deze categorie past. Ze heeft weinig banden met de Afghaanse gemeenschap in Nederland maar heeft daarentegen een internationale oriëntatie. Hoewel haar achtergrond anders is dan de meeste respondenten, vertoont ze toch enkele overeenkomsten met anderen uit deze categorie. Ze geeft aan dat ze zich mede dankzij negatieve opmerkingen van Nederlandse studiegenoten zich is gaan oriënteren op een carrière in de internationale advocatuur. Aan de andere kant heeft ze in tegenstelling tot bijvoorbeeld A.F. nooit een sterke band met Afghanistan gehad hoewel ze wel haar Afghaanse wortels koestert.

#### Mevr. Z.S.

De vierde respondent in deze categorie is mevr. Z.S., een 52-jarige vrouw uit Kaboel. Ze ontving mij bij haar thuis, een huis met een Afghaans interieur zoals Afghaanse tapijten op de vloer en afbeeldingen van Afghaanse taferelen aan de muur. Tijdens ons gesprek serveerde ze groene thee en Afghaans eten.

Z.S. is in 2000 met haar man herenigd, nadat hij in 1997 al in Nederland was gearriveerd. Over haar tijd in het AZC kan ze kort zijn: omdat haar man al de Nederlandse nationaliteit had verkregen hoefde zij niet in een AZC te wachten en kon ze in het kader van gezinshereniging meteen bij hem in huis komen. Na zeventien maanden kon ze pas een taalcursus doen, maar die heeft ze al vrij snel afgerond.

Toen ze zich ging vestigen in Nederland heeft ze veel hulp gehad van haar contactpersoon van Vluchtelingenwerk Nederland. Zij heeft Z.S. geholpen met het vinden van een stagebedrijf waar ze uiteindelijk ook een baan heeft kunnen verkrijgen. In Afghanistan had ze de middelbare school afgerond en in Nederland is ze een mbo studie gaan volgen. Ondanks de hulp van haar contactpersoon had ze weinig contact met haar omgeving omdat haar man dit verbood. “Er wonen veel Afghanen in Leiden. Maar mijn man wilde niet dat ik contact maakte of vrienden maakte met Afghanen hier. Ik had zo veel klasgenoten maar ik mocht niet [contact leggen] van hem.” Dit heeft een grote impact gehad op de ontwikkeling van sociale banden: de eerste tien jaar in Nederland heeft ze weinig contacten kunnen leggen en was haar leven beperkt tot haar studie en vervolgens haar werk en de huishouding.

Gaandeweg werd het werk voor haar zwaarder. Nadat haar man in 2007 was overleden kreeg ze zelf ook psychische problemen. “Daarna had ik veel klachten zoals slecht slapen, slechte concentratie, vergeetachtigheid, spierproblemen. Ik moest naar de huisarts en daar is bekend geworden dat ik posttraumatische stressstoornis [PTSS] had. In 2014 moest ik stoppen met werken om met de behandeling te beginnen.” Haar PTSS was al in Afghanistan ontstaan onder andere omdat ze door haar familie was mishandeld, en ook in Nederland is ze door haar man mishandeld. Uiteindelijk is ze na 1,5 jaar therapie hersteld van haar trauma’s en durft ze nu contacten te leggen met haar omgeving.

Hoewel haar sociale banden nog maar beperkt zijn omdat ze pas recentelijk hersteld is van haar PTSS, is ze wel actief bezig met het leggen van contacten. Ze bezoekt tegenwoordig een Afghaanse moskee in de buurt, waar ze ook koranles geeft. Hierdoor heeft ze veel Afghaanse vrouwen leren kennen. Na haar therapie is ze ook weer aan het werk gegaan, waar ze nu, zonder PTSS, beter contact heeft met haar collega’s. Ze verwacht dat het creëren van sociale banden een lang proces zal zijn:

Ik denk dat ik tijd nodig heb om te leren hoe het is om contact te leggen mensen. Ik ben eenzaam opgevoed en mocht nooit iets zelf. Dingen in mijn leven zijn bepaald door mijn man en door mijn familie. Ik ben nu ook aan het leren om dingen zelf te doen en zelf te bepalen wanneer ik contact maak. Maar dat ik bang ben om contact te maken dat blijft. Dat het lastig is om mensen te leren te vertrouwen is ook iets wat bij PTSS hoort.

Z.S. denkt niet graag na over het vierde onderwerp, de cultuur waar ze zich mee associeert. “Voor mij maakt het niet uit of je Nederlander of Moslim of Afghaan bent. Je moet gewoon altijd goed doen. Ik ben wel trots op mezelf dat ik Afghaan ben. Maar ik heb ook nooit nagedacht over wat ik ben: Nederlander of Afghaan.” Net zoals veel andere respondenten houdt ze vast aan sommige aspecten van de Afghaanse cultuur zoals taal en voedsel. Maar ze is niet van plan om ooit terugkeren naar Afghanistan: “Als ik het gedrag van Afghanen zie word ik verdrietig. Onze profeet heeft laten zien wat een moslim wel of niet mag doen. Maar in mijn land doen ze alles wat in de koran verboden is. Tegen mensen, tegen vrouwen. Maar hier is het andersom.”

Ze is erg gelukkig met het feit dat ze in Nederland woont. Hier is het veilig, heeft ze een baan gevonden en bovenal heeft ze therapie voor haar PTSS gehad. “Ik heb in Nederland geleerd hoe ik goede moeder ben, een goede medewerker, een goede gelovige.” Bovendien heeft ze in tegenstelling tot de andere respondenten in dit hoofdstuk nooit stigmatisering ervaren. “Ik heb nooit last gehad van racisme ofzo. Het hangt ook af van hoe je bent: als je

anderen negeert of slecht bejegt dan krijg je dat misschien ook terug. Dit ben ik gelukkig nooit tegengekomen.” Hoewel haar verhaal enigszins lijkt op die van S.Z. uit hoofdstuk twee (moeizame relatie met de familie, gebrekkige sociale contacten, veel hulp ontvangen van sociale instellingen), is ze niet in diezelfde mate georiënteerd op Nederland. Ze heeft namelijk geen negatieve ervaringen met Afghanen uit haar omgeving (afgezien van haar familie) en kan daarom nu goed contact leggen met de Afghaanse vrouwen uit haar moskee.

Net als S.Z. uit hoofdstuk twee. en S.T. en dhr. en mevr. S. uit hoofdstuk drie heeft Z.S. weinig sociale banden. Maar in tegenstelling tot de twee laatstgenoemde is ze positief over wat Nederland voor haar heeft kunnen betekenen. Ook is ze blij met wat ze van Nederland heeft kunnen leren over bijvoorbeeld hoe ze een goed moslim en een goede moeder kan zijn. In tegenstelling tot S.Z. is ze minder verbonden met Nederland. Ze heeft geen negatieve ervaringen met de Afghaanse gemeenschap in haar woonplaats en werkt nu voornamelijk aan haar sociale banden met Nederlandse Afghanen.

#### Mevr. P.S.

P.S. is een 55-jarige bekende Afghaanse die al 26 jaar in Nederland woont. Ze is hoogopgeleid en heeft in het verleden belangrijke publieke functies vervuld en spreekt op heldere wijze over haar ervaringen. Ze ontving mij bij haar thuis, waar ze net als Z.S. en A.F. groene thee en Afghaanse snacks deelde.

P.S. is in 1990 naar Nederland gekomen, nadat ze eerst een aantal maanden in Pakistan had doorgebracht. P.S. en haar man waren gewaarschuwd dat de Moedjahedien hen om politieke redenen als doelwit hadden gesteld, en verkregen daarom gemakkelijk politiek asiel in Nederland. Hun ervaringen direct na aankomst in Nederland waren goed. “Er stond iemand van Vluchtelingenwerk Nederland ons op te wachten met een bos bloemen, dat was een mooi welkom. We hebben hier hele lieve gezichten gezien.” Vanwege hun status als politieke asielzoekers duurde het niet lang voordat ze een verblijfsvergunning hadden en hebben ze in tegenstelling tot bijvoorbeeld A.F. weinig onzekerheid omtrent hun aanvraag gekend.

Haar hoge verwachtingen omtrent Nederland werden daarna om twee redenen teleurgesteld. Ten eerste ging haar zoektocht naar werk zeer moeizaam. “Ik wilde graag als bouwkundig ingenieur gaan werken. Maar we waren de eerste generatie politieke vluchtelingen en Nederland had er nog weinig ervaring mee. Ik heb 17 jaar lang meer dan 500 sollicitatiebrieven gestuurd, maar ik ben maar twee keer op gesprek geweest.” En deze twee gesprekken verliepen niet goed. “Ik had een gesprek bij een Nederlands architectenbureau: maar ze geloofden mij niet tijdens het gesprek. Toen ben ik wel een beetje boos geworden. Zo

kun je dat niet tegen mij zeggen. Ik heb elf jaar lang in Afghanistan als ingenieur gewerkt!” Uiteindelijk heeft ze een baan gevonden, maar dat bedrijf ging na een paar jaar failliet. Sindsdien heeft ze haar tijd voornamelijk gestoken in de Afghaanse vereniging en scholen die ze als vrijwilliger heeft opgezet.

De tweede teleurstelling van P.S. had te maken met het racisme in de buurt waar ze heeft gewoond. Ze kreeg een huis toegewezen in een Leidse volksbuurt, waar de bewoners niet zaten te wachten op een Afghaanse migrantengezin.

Ze spraken negatief over buitenlanders. Een keertje hadden kinderen ons hele raam vol met smeerkaas gesmeerd. Of ze hadden al hun prullenbakken in onze tuin leeggegooid. Ik ben met hun ouders gaan praten, dat heb ik vijf jaar volgehouden. Er waren nog heftigere incidenten: ze hadden bebloede hoofden van vogels in onze tuin gelegd. Mijn dochttertje is toen enorm geschrokken. Daarna hebben ze ook nog een keertje een stinkbom door het raam gegooid in de kamer waar mijn dochter ziek op bed lag. Maar ook daarna waren er nog incidenten dus toen zijn we gaan overwegen om te verhuizen.

Uiteindelijk is de familie verhuisd naar een andere wijk waar ze geen last meer hadden van pesterijen. Hun nieuwe burens boden hulp aan en hebben het vertrouwen van P.S. in de Nederlandse maatschappij enigszins hersteld.

P.S. heeft inmiddels goede sociale banden met Nederlanders op kunnen bouwen. Eenmaal gevestigd in de nieuwe wijk heeft ze contacten kunnen leggen met de Nederlandse burens. Ook heeft ze nog altijd contact met een aantal collega's van het ingenieursbureau waar ze kort heeft gewerkt. Omdat ze maar kort een baan heeft gehad met Nederlandse collega's en omdat ze veel discriminatie heeft ervaren in de volkswijk waar ze eerder woonde, is contact met Nederlanders vooralsnog beperkt.

Daarentegen heeft ze wel veel contact kunnen leggen met Afghanen in Nederland. Toen ze hier recent woonde constateerde ze een probleem: “Op tv zag ik dat jongeren uit Marokko en Turkije vaak crimineel waren en thuis problemen hadden. Ik was bang dat mijn kinderen ook last zouden hebben van die problemen. Dus toen ging ik een vereniging opzetten om Afghaanse kinderen te helpen, om te voorkomen dat ze crimineel zouden worden.” Deze vereniging was dus expliciet gericht op Afghaanse Nederlanders. Veel van haar sociale banden zijn hierdoor ontstaan. “Ik heb veel contact met Afghanen in Nederland. Via de vereniging en de scholen [waar ze voorlichting geeft] ook veel contacten gelegd met Afghaanse families.”

Sprekend over het vierde onderwerp wordt duidelijk dat P.S. zich voornamelijk bezig houdt met Afghanen in Nederland. Toen ze naar Nederland kwam voelde ze zich schuldig

omdat ze zichzelf had gered terwijl ze iets voor de Afghanen wilde betekenen. Uiteindelijk heeft ze, zoals hierboven beschreven, een vereniging opgezet voor Afghaanse kinderen in Nederland. Daarnaast geeft ze voorlichting op scholen om de generatiekloof tussen Afghaanse ouders en hun (verwesterde) kinderen te dichten.

Ze heeft een tijd overwogen om terug te gaan naar Afghanistan. Ze is namelijk in 2002 gepolst om deel te nemen in het kabinet van Hamid Karzai, op dat moment president van Afghanistan. “Hoe ze precies bij mij zijn gekomen weet ik niet. Omdat ik deels Hazara [een etnische minderheid] ben en een vrouw vermoed ik dat ze mij wilden omdat ik minderheden vertegenwoordigde. Ik heb lang getwijfeld maar heb het om twee redenen niet gedaan. Ten eerste was ik bang dat ik niet serieus genomen zou worden omdat ik een vrouw ben. En ten tweede was mijn kleinste dochter bang voor mij in Afghanistan. Ze had negatieve verhalen gehoord en was bang dat mij iets zou overkomen.” Daarnaast heeft ze weinig contact met Afghanen in Afghanistan—haar familie is grotendeels naar het Westen gevlucht.

Concluderend past P.S. goed in deze categorie van Afghanen gericht op hun eigen subcultuur. Ze heeft weinig contact meer met Afghanistan en is niet van plan om daar nog naar terug te gaan. Ze heeft net als de meeste respondenten in deze categorie te maken gehad met stigmatisering, waardoor haar sociale banden met Nederlanders, ondanks de verbeteringen in de afgelopen jaren, beperkt zijn gebleven. Daarentegen is P.S. voornamelijk gericht op Afghanen in Nederland, waarbij ze zich inzet om problematiek omtrent Afghaanse kinderen van migrantenouders te bestrijden.

#### Dhr. E.E.

E.E. is een vriendelijke 34-jarige Afghaan met een interesse voor Perzische poëzie. Hij heeft mij onder andere uitgenodigd voor een bijeenkomst van Afghaanse dichters in Amsterdam. Het gesprek vond plaats in een café vlakbij zijn werk.

E.E. is in 2000 naar Nederland gekomen. In tegenstelling tot de meeste respondenten is hij erg positief over zijn tijd in het AZC, ondanks het feit dat hij er relatief lang in onzekerheid heeft moeten wachten op een verblijfsvergunning. “Ik heb zes jaar in onzekerheid geleefd omdat ik niet wist of ik status zou krijgen. Maar je komt hier aan met het idee dat je naar zekerheid komt. Je kent de procedures niet. Je gaat er van uit dat het goed komt en dat je vergunning krijgt.” Naast het feit dat hij overtuigd was dat het wel goed zou komen met zijn verblijfsvergunning (zelfs ondanks een aanvankelijke afwijzing), vond hij het ook erg gezellig op het AZC.

Ik was alleen en ik was jong. Ik had vrienden dus ik vond het AZC erg leuk. Je hoeft niet de volgende ochtend naar je werk dus je kon de hele nacht door met muziek enzo... Het was echt een hele leuke ervaring. Ik heb mensen uit mijn streek in Afghanistan leren kennen. Ik raakte bevriend met mensen. Ik kon er goed vrienden maken, je kunt dingen delen. Als je onzekere tijden meemaakt, dan raak je sneller bevriend. Je hebt allebei slechte tijden meegemaakt dus dan heb je iets opgebouwd met die mensen. Je deelt die ervaringen.

Iedereen heeft een positief gevoel van arriveren op een bestemming. Je maakt in Afghanistan of onderweg moeilijke tijden mee. Je komt uit een oorlog en moet heel veel reizen en dan kom je aan. Dat veilige gevoel heeft iedereen dan—het geeft een soort adrenaline.

Na zijn tijd in het AZC heeft hij gestudeerd en is uiteindelijk in de horeca terechtgekomen. In tegenstelling tot de meeste respondenten uit deze categorie heeft hij ook geen last gehad van stigmatisering tijdens het solliciteren. Hij heeft positieve herinneringen aan zijn studietijd, zoals de waardevolle hulp van zijn stagebegeleider.

Sprekend over het derde onderwerp geeft E.E. aan dat hij tegenwoordig vanwege zijn oudere leeftijd minder bezig is met sociale contacten. “Als vrienden vragen of ik kom drinken dan kan ik wel, maar het voelt als een verplichtachtige ontmoeting. Ik vind het fijn om thuis te zijn, tv te kijken.” Zijn huidige contacten bestaan voornamelijk uit Nederlandse Afghanen die hij heeft leren kennen in het AZC en via zijn interesse in Perzische poëzie. E.E. is kritisch op zijn sociale banden: “Sommige vriendschappen voelen als verplichtingen. Ik voel alsof het een soort neppe vriendschappen zijn, waar we niet onze diepste harten laten spreken. Als ik lach, dan wil ik vanuit mijn hart lachen. Dat soort vrienden dat ik zoek dat is moeilijk om te vinden. Dat ging makkelijker toen ik in het AZC was.” Hierin maakt E.E. dus tot op zekere hoogte een tegenovergestelde ontwikkeling mee als Z.S., die juist nu meer sociale banden aan het vormen is.

E.E. bezoekt Afghanistan met enige regelmaat, vaker dan de andere respondenten uit deze categorie. Sinds 2006 gaat hij gemiddeld eens per twee à drie jaar terug om familie op te zoeken. Daar is hij ook getrouwd, een huwelijk dat door zijn moeder is gearrangeerd. Toch denkt hij dat hij waarschijnlijk nooit in Afghanistan zal gaan wonen. “Ik zou wel elk jaar in Afghanistan op vakantie kunnen gaan, maar daar wonen... nu even niet. Het gaat nog veel tijd duren voordat Afghanistan op het welvaartsniveau is dat ik nu gewend ben. Dus daar wonen... dat zou lastig worden.”

E.E. is voornamelijk georiënteerd op Afghanen in Nederland. Zoals hierboven geciteerd heeft hij voorlopig geen behoefte om naar Afghanistan te gaan en daarnaast heeft hij afgezien van zijn directe familie weinig contact met Afghanen daar. Hoewel hij in tegenstelling tot de

meeste respondenten weinig last heeft gehad van stigmatisering kan hij niet zeggen dat hij zich Nederlander voelt:

Je kunt je niet Afghaan voelen als je niet in Afghanistan bent. En het is heel moeilijk jezelf Nederlander te voelen, als je niet Nederlander bent. Het is altijd ertussen. Als ik nu Nederlander ben dan ben ik niet blij. Ik ben in Afghanistan opgegroeid, ben met die taal naar school gegaan. Ik ben opgegroeid in Afghanistan, maar ik heb mooie dingen in Nederland gedaan. Ik heb mijzelf ontdekt in Nederland. Maar ik ben allebei. Ik kan niet zeggen dat ik Nederlander ben maar ook niet Afghaans. Ik probeer een beetje Nederlander te zijn en een beetje Afghaan.

Kortom, E.E. verwoordt dezelfde gevoelens als veel Afghanen uit deze categorie: in geen van beide landen voelt hij zich helemaal thuis. In Nederland heeft hij geen stigmatisering gekend, maar toch voelt hij zich niet Nederlands. Maar vanwege zijn verblijf in Nederland is hij ook niet meer helemaal Afghaans en zou hij ook niet meer terug naar Afghanistan willen. Uiteindelijk is hij het meeste georiënteerd op de Afghaanse subcultuur in Nederland. Dit komt onder andere vanwege zijn interesse in Perzische poëzie, waardoor hij op unieke wijze contacten heeft kunnen leggen met Afghanen in Nederland. De contacten die hij hierbij en in het AZC heeft opgedaan vormen zijn band met de Afghaanse gemeenschap in Nederland.

#### Dhr. B.M.

De laatste geïnterviewde in deze categorie is dhr. B.M., een 50-jarige hoogopgeleide Afghaan uit Kaboel. Het gesprek vond plaats bij zijn vereniging in Utrecht, waar hij elke week met andere Afghaanse mannen van zijn leeftijd bij elkaar komt. Na afloop heb ik nog een tijd met de mannen van de vereniging kunnen spreken over integratie in Nederland, een onderwerp wat ze allen aan het hart ging.

B.M. is in 1998 in Nederland aangekomen, al had hij dat aanvankelijk niet door. “De eerste 24 uur wisten we niet dat we in Nederland waren, we dachten dat we naar Duitsland zouden gaan. Onze mensensmokkelaar had beloofd ons naar Duitsland te sturen!” Toch was hij erg blij met zijn verwelcoming in Nederland. Mensen waren vriendelijk en behulpzaam, en hij ging al snel als vrijwilliger aan de slag om iets om handen te hebben. Ook de voorzieningen waren goed: “Maar we hebben geluk gehad in het AZC. Alle voorzieningen waren aanwezig en we waren vijf minuten van het centrum van Venlo vandaan. Alles was perfect. Natuurlijk waren er soms problemen of iets anders maar daar hadden we weinig mee te maken. Ik was toen druk bezig als vrijwilliger om ook andere mensen te helpen.” Net als E.E. en P.L. was B.M. niet bang voor afwijzing en uitzetting, al was die uitkomst niet

uitgesloten. “Ik was nooit bang dat we teruggestuurd zouden worden. het was een andere tijd: we waren gewoon gevlucht maar het was duidelijk dat we echte vluchtelingen waren. Het was wel vreemd dat het zo lang duurde voordat we status kregen, maar ja, we hadden dan ook geen ervaring ermee.” Uiteindelijk hebben B.M. en zijn gezin na drie jaar in 2001 een verblijfsvergunning ontvangen.

Net zoals veel andere respondenten (bijv. K.N., het echtpaar R. en P.S.) heeft B.M. moeite gehad met het vinden van een baan. Hij had in Afghanistan geneeskunde gestudeerd en begon in Nederland aan een medische studie. Het ging echter mis met zijn studie, omdat hij een paar belangrijke tentamens niet haalde. Hiervan legt hij de schuld bij zijn examinerator, die een strikvraag stelde. “Er was ook een psycholoog bij en ik dacht dat het een trucje was om te testen of ik arts was of niet. Ik dacht dat de ziekte niet normaal was, dus dat vroeg ik aan de oudste arts daar dat het onmogelijk was, maar hij was boos en wilde niet dat ik in discussie met hem ging. Iedereen weet dat ik ongelijk ben behandeld en iedereen stond achter mij, maar dat hielp niet.” Uiteindelijk is B.M. vrijwilligerswerk gaan doen en is later via-via in de taxibranche terechtgekomen. In tegenstelling tot K.N. en Z.R. berust B.M. zich in het feit dat hij niet een baan op zijn opleidingsniveau heeft.

B.M. heeft op creatieve wijze contacten gelegd met zijn omgeving: voor de flat waar hij woonde lag een klein, vervallen tuintje.

Ik besloot om voor die tuin te gaan zorgen. Het was mooi, super. Iedereen loopt gewoon langs en de burens kijken: wie is dat die de tuin gaat maken? En het is het begin van veel contact. Ook veel Nederlanders gaven me complimenten. Ik heb acht jaar voor die tuin gezorgd. Het was echt supermooi. En niet alleen voor het tuintje maar ook voor de boomspiegels. Ik was een beetje beroemd geworden en ik kreeg ook zaden van de gemeente. Het was echt supermooi om dit te doen. Het was een bron van mijn contacten. Het was niet gewoon een tuintje, het was meer. Ik had contact en voelde me ook betrokken met de buurt.

B.M. heeft ook veel contact met Afghanen in zijn omgeving. Dit komt deels door de vereniging waar hij in zit, die wekelijks bij elkaar komt. “We hebben ook een aantal lokalen waar we les geven aan kinderen—taal en cultuur.” Net als voor Z.S. is de moskee een andere belangrijke bron van contacten voor B.M.. “We zijn een beetje geïsoleerd hier. Dus waar we in Afghanistan maar een paar keer per jaar naar de moskee gingen gaan we nu regelmatig. We identificeren ons nu veel meer met het geloof dan vroeger.”

Hiermee komen we op het laatste onderwerp: de cultuur waarmee B.M. zich mee verbonden voelt. Net als A.F. heeft hij in 2001, toen het land stabiel was, een tijdje overwogen om terug te gaan naar Afghanistan. “Helaas was mijn tweede zoon net geboren en



we waren er erg druk mee. En toen was ik ook druk met de studie. Mijn plan was om terug te gaan, maar mijn vrouw was 100% tegen. Ik kon ook niet alleen gaan want ik had drie kinderen en mijn vrouw sprak ook slecht Nederlands. En later is de situatie verslechterd en toen zijn we het vergeten.” Ook zijn sociale contacten met Afghanistan zijn steeds minder geworden. Hij heeft weinig directe familie in Afghanistan en hij heeft het te druk om regelmatig contact te houden.

B.M. merkt dat hij langzamerhand steeds sterker in Nederland geworteld is geworden. “Nederland is een multicultureel land. Er zijn vele feesten en de Nederlandse cultuur heeft sterke impact op ons. Bijvoorbeeld mijn kinderen zijn niet zo geïnteresseerd in onze cultuur. En in Afghanistan is het ook zo anders dat ik het lastig vind om met trots over het land te spreken. Mijn Afghaans is bijvoorbeeld ook achteruit aan het gaan.” Deze opmerking nuanceert B.M. enigszins: “Thuis zijn we gewoon met Afghaanse cultuur bezig, spreken we Afghaans. Maar je kunt niet zeggen dat we 100% Afghaans zijn. We wonen in Nederland.”

Concluderend heeft B.M. zijn ontvangst in Nederland over het algemeen als positief ervaren en kon hij goed contacten leggen met zijn omgeving. Opvallend is dat hij ondanks het mislukken van zijn studie aangeeft geen persoonlijke stigmatisering te hebben ervaren, wat relatief uniek is voor Afghanen uit deze categorie. Via de moskee en zijn vereniging kon hij snel en makkelijk contact leggen met landgenoten tijdens de eerste jaren in Nederland. Met deze groep mensen die een Afghaanse subcultuur vormen onderhoudt hij nog altijd het meeste contact.

Afghanen in deze groep zijn behoorlijk divers en hebben verschillende achtergronden. Wat de meeste gemeenschappelijk hebben is dat ze zich niet erg welkom hebben gevoeld in Nederland. Dit kon al vroeg beginnen, in het AZC waar de sfeer niet goed was en ze in onzekerheid leefden. Maar vooral de tijd nadat ze hun verblijfsvergunning hadden ontvangen was voor velen moeilijk. De meeste respondenten hebben in meer of mindere mate te maken gehad met (gepercipieerde) stigmatisering of discriminatie. De uitzondering hierop is E.E., die een leuke tijd heeft gehad in het AZC en daarna weinig moeite had om een baan te vinden.

Stigmatisering heeft een belemmerend effect gehad op de vorming van sociale banden met Nederlanders.<sup>55</sup> Problemen omtrent studies of sollicitaties leiden ertoe dat sommige respondenten voor zichzelf zijn begonnen of in de internationale sector werkzaam zijn. Anderen zoals K.R. hebben wel een goede baan gevonden maar niet in de sector waar ze

---

<sup>55</sup> Het is mogelijk dat het gebrek aan sociale banden ook bijdraagt aan de gepercipieerde stigmatisering, waardoor een vicieuze cirkel ontstaat. Nader onderzoek naar het bestaan van dit effect is wenselijk.

oorspronkelijk voor solliciteerden. Als laatste zijn er ook respondenten zoals Z.S., die niet zozeer last hebben gehad van stigmatisering maar om andere redenen niet de kans hebben gekregen om contacten te leggen.

Respondenten in deze categorie hebben ook weinig sociale banden met Afghanistan. Ze zijn lange tijd geleden gevlucht waardoor ze op familie na weinig kennissen hebben in Afghanistan. Hun familie is vaak ook grotendeels gevlucht, waardoor contact al helemaal beperkt is. Veel van de respondenten zijn ook zodanig gewend geraakt aan hun levens in Nederland dat ze zich niet meer in Afghanistan zouden willen vestigen. Ze zijn gewend geraakt aan de Nederlandse bestaanszekerheid, behulpzaamheid en effectiviteit van officiële instanties. Enkelen hebben weliswaar overwogen om weer terug te keren maar werden afgeschrikt door de corruptie in de politiek, politie, onderwijs, etc. Zelfs als het land weer stabiel zou worden zouden deze respondenten niet terugkeren naar Afghanistan.

Deze groep respondenten houdt natuurlijk wel tot op zekere hoogte vast aan hun Afghaanse achtergrond door thuis Afghaans te eten en te spreken. Sommigen zoals A.F. en P.S. vinden het belangrijk om zich in te blijven zetten voor Afghanen door middel van een vereniging of door bijles te geven in cultuur, taal of godsdienst. De belangrijkste bronnen van contacten voor deze groep zijn de familie en bij afwezigheid hiervan verenigingen.

## Conclusie

In dit onderzoek is getracht om een antwoord te vinden op de vraag of de perceptie van verwelkoming invloed heeft op het land waar een Afghaanse migrant in Nederland zich mee verbonden voelt. De Afghaanse vluchtelingen die tussen 1989 en 2001 naar Nederland zijn gekomen zijn te verdelen in drie categorieën, verdeeld naar het land waar ze zich het meeste mee verbonden voelen. De categorieën zijn ideaaltypen en kunnen beter beschouwd worden als een glijdende schaal tussen de extremen van volledige verbondenheid met Nederland en volledige verbondenheid met Afghanistan, waarbij de Nederlands-Afghaanse subcultuur hier tussenin past. Hierdoor zijn er soms respondenten die tussen bepaalde categorieën in vallen en niet makkelijk te plaatsen zijn. Desalniettemin zijn alle respondenten op basis van het totaalbeeld wat tijdens het gesprek is ontstaan in een categorie geplaatst. Hierdoor is het mogelijk om voorzichtig conclusies te trekken over de perceptie van verwelkoming van elke groep.

De eerste categorie behelst Afghanen die zich voornamelijk met Nederland verbonden voelen. Ze hebben voor het grootste gedeelte een positieve perceptie van verwelkoming en zijn blij met de manier waarop ze in de Nederlandse samenleving zijn opgevangen. Drie van de vier hebben een goede tijd gehad in het AZC en waren tevreden met de manier waarop ze zich hebben kunnen vestigen in Nederland. Wat voor deze groep echter een belangrijkere rol lijkt te spelen is het gebrek aan contacten met Afghanen, zij het in Nederland of in Afghanistan. Om verschillende redenen vermijden ze contact met Afghanen in Nederland, waardoor ze—in combinatie met een positieve perceptie van verwelkoming—zich van alle respondenten het meeste verbonden voelen met Nederland. De resultaten lijken er op te wijzen dat weinig of negatief contact met Afghanen er toe leidt dat ze zich meer op Nederland gaan oriënteren.

In de tweede categorie bevinden zich Afghanen die voornamelijk op Afghanistan zijn gericht. Ze verlangen terug naar de status die ze daar hadden en ze hebben gemeenschappelijk dat ze weinig toekomst voor zichzelf zien in Nederland. Tevens delen ze een gebrek aan sociale contacten met Nederlanders en Afghanen in Nederland. De respondenten wekken de indruk dat dit komt door een negatieve perceptie van verwelkoming: niet alleen in het AZC maar ook daarna hadden ze moeite met het settelen in Nederland omdat ze bijvoorbeeld geen baan konden vinden. Andere redenen om geen contacten te leggen met Afghanen in Nederland zijn bijvoorbeeld (vermeende) verschillen in sociale achtergrond of religie. Voor deze groep speelt een negatieve perceptie van verwelkoming, gecombineerd met een gebrek

aan dagelijkse activiteiten als een baan of studie, een rol in de afwezigheid van verbondenheid met Nederland. Mede hierdoor verlangen ze terug naar Afghanistan.

De derde categorie bestaat uit Afghaanse migranten die zich niet direct met Afghanistan of Nederland verbonden voelen, en het meeste contact hebben met mensen die hun Nederlands-Afghaanse subcultuur delen. De oudere respondenten (A.F. en P.S.) zijn weliswaar positief over hun ontvangst in het AZC maar hebben sindsdien stigmatisering ervaren. De jongere respondenten zijn op één na negatief over hun tijd in het AZC en/of over de stigmatisering die ze hebben ervaren tijdens de eerste jaren in Nederland. Ze gaven aan dat ze hierdoor weinig contact hebben met Nederlanders hetgeen wellicht ervoor heeft gezorgd dat ze zich niet erg verbonden voelen met Nederland. Een nuance is op zijn plaats omdat ook enkele van deze respondenten (zoals dhr. E.E.) relatief tevreden zijn met de manier waarop ze zich hebben gevestigd in Nederland maar desondanks weinig sociale banden hebben met Nederlanders. Ook is mogelijk dat een respondent zich met Nederland verbonden voelt *ondanks* ervaringen met stigmatisering—dhr. K.N. uit de eerste categorie is een voorbeeld hiervan. De Afghanen in de derde categorie verschillen van de tweede categorie omdat ze meer succes hebben gehad in het vinden van een baan of afronden van een studie nadat ze een verblijfsvergunning hebben ontvangen. De Afghanen in deze groep willen ook niet meer terug naar Afghanistan: ze geven aan dat ze gewend zijn geraakt aan hun levensstijl in Nederland en dat ze zich niet meer in Afghanistan thuis zouden voelen.

Opvallend is dat geslacht, opleidingsniveau en plaats van origine op het eerste gezicht niet van belang zijn: in elke categorie bevinden zich hoog- en laagopgeleide Afghanen die van oorsprong uit heel het land komen. De leeftijd waarop een respondent naar Nederland is gekomen is ten dele van belang. De Afghanen in de tweede categorie waren allen relatief oud toen ze naar Nederland kwamen. Het zou kunnen dat het hierdoor moeilijker was om Nederlands te leren en een vervolgopleiding te voltooien. Toch is de verklarende waarde van leeftijd beperkt, omdat in beide andere categorieën zich respondenten bevinden die op oudere leeftijd naar Nederland kwamen.

Vanwege het exploratieve en kwalitatieve karakter van het onderzoek en vanwege het beperkte aantal respondenten zijn de conclusies indicatief van aard. Hoewel resultaten uit het onderzoek in de richting van bepaalde correlaties of causaliteit kunnen wijzen, is nader onderzoek nodig voordat hier nog sterkere conclusies aan verbonden kunnen worden. Zoals genoemd in de inleiding is weinig onderzoek gedaan naar incorporatie van migranten vanuit

het perspectief van migranten, terwijl dit een potentieel vruchtbaar onderzoeksgebied kan zijn. Hier doe ik nog een aantal suggesties voor toekomstend onderzoek.

Ten eerste, het onderzoek lijkt er op te wijzen dat de perceptie van verwelkoming een impact heeft op het land waarmee een migrant zich verbonden voelt. Behulpzaamheid vanuit officiële instanties werd door respondenten gewaardeerd, maar is uiteindelijk maar een beperkt onderdeel van de perceptie van verwelkoming. Naast de officiële opvang speelt namelijk de verwelkoming vanuit de sociale omgeving van de migranten een grote rol: veel respondenten die zich maar ten dele of niet met Nederland verbonden voelen hebben aangegeven in meer of mindere mate last te hebben gehad van stigmatisering, waardoor ze zich niet volledig hebben kunnen ontwikkelen en vestigen in de Nederlandse maatschappij. Het zou interessant zijn om de verwelkoming vanuit de maatschappij nader te onderzoeken, om te ontdekken hoe er meer wederzijds begrip tussen vluchteling en samenleving kan ontstaan. Bovendien was dit onderzoek specifiek op Afghaanse migranten gericht; het zou goed zijn om onderzoek te doen naar de perceptie van verwelkoming van andere bevolkingsgroepen.

Ten tweede zou toekomstig onderzoek gebaat zijn bij een kwantificering van de factor ‘perceptie van verwelkoming’, waardoor de verwelkoming vanuit de maatschappij op kwantitatieve wijze onderzocht kan worden. Dit zou uitgevoerd kunnen worden door respondenten cijfers te laten geven aan verschillende aspecten van hun perceptie van verwelkoming.<sup>56</sup> Als dit meerdere jaren wordt gedaan is het ook mogelijk om ontwikkelingen door de tijd heen te traceren.

Ten derde, in dit onderzoek toonden weinig respondenten karakteristieken van transnationalisme. Hoewel enkele respondenten aangaven dat ze met enige regelmaat belden met familieleden in Afghanistan of het land af en toe bezochten, was er voor de meeste respondenten geen sprake van een sterke verbondenheid met beide landen tegelijkertijd. Een verklaring hiervoor zou de gepercipieerde onveiligheid of het gebrek aan familieleden in Afghanistan kunnen zijn. Nader onderzoek is nodig om aan te tonen waarom de Afghaanse immigranten niet een grotere mate van transnationalisme vertonen.

---

<sup>56</sup> Een voorbeeld van dit soort onderzoek bieden Mariya Aleksynska en Yann Algan, ‘Economic and Cultural Assimilation and Integration of Immigration in Europe’, CEPII Working Paper 2010- 29 (2010), 1-46.

## Bibliografie

Aleksynska, Mariya en Yann Algan, 'Economic and Cultural Assimilation and Integration of Immigration in Europe', CEPII Working Paper 2010-29 (2010), 1-46.

Berg, Harry van den, et al. (eds.), *Wat veteranen vertellen: verschillende perspectieven op biografische interviews over ervaringen tijdens militaire operaties* (Utrecht 2010).

Berry, John W., 'Immigration, Acculturation, and Adaptation', *Applied Psychology: an International Review* 46(1) (1997), 5-68.

Böcker, Anita en Tetty Havinga, *Asylum migration to the European Union: patterns of origin and destination* (Brussel 1998).

Bouras, Nadia, *Het land van herkomst. Perspectieven op verbondenheid met Marokko, 1960-2010* (Hilversum 2012).

Carling, Jørgen, The human dynamics of migrant transnationalism, *Ethnic and Racial Studies*, 31(8) (2008), 1452-1477.

Castles, Stephen et al., *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World* (New York 2014).

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), 'Afghan population, seks, age, origin and generation'  
<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLEN&PA=37325eng&D1=a&D2=0,1&D3=0&D4=0&D5=11&D6=a&LA=EN&HDR=T,G1&STB=G5,G2,G3,G4&VW=T> (geraadpleegd op 8-12-2016).

Chrysochoou, Xenia, *Cultural Diversity: its social psychology* (Malden 2004).

Dagevos, Jaco, 'Minderheden, armoede en sociaal-culturele integratie', *Migrantenstudies*, 21(3) (2005), 135-154.

- Dourleijn, Edith en Jaco Dagevos (eds.), *Vluchtelingengroepen in Nederland. Over de integratie van Afghaanse, Iraakse, Iraanse en Somalische migranten* (Den Haag 2011).
- Edwards, Rosalind en Janet Holland, *What is Qualitative Interviewing?* (Londen 2013).
- Entzinger, Han, 'Changing the rules while the game is on; From multiculturalism to assimilation in the Netherlands' in: Y. Michal Bodemann en Gökçe Yurdakul, (eds.) *Migration, Citizenship, Ethnos: Incorporation Regimes in Germany, Western Europe and North America* (New York 2006), 121-144.
- Ersanilli, Evelyn, 'Identificatie van Turkse migrantenjongeren in Nederland, Frankrijk en Duitsland', *Migrantenstudies* 25(1) (2009), 42-58.
- Faist, Thomas, 'Transnationalization in international migration: implications for the study of citizenship and culture', *Ethnic and Racial Studies* 23(2) (2000), 189–222.
- Glick-Schiller, Nina, et al., 'Transnationalism: A New Analytic Framework for Understanding Migration' *Annals New York Academy of Sciences* (1992), 1-24.
- Gowricharn, Ruben, 'Democratie en het multiculturele vraagstuk' *Migrantenstudies* 19(2) (2003), 83-92.
- Griswold, Wendy, *Cultures and Societies in a Changing World* (Thousand Oaks 2012), 47-70.
- Hagen, Jelle, *Vragen over vroeger. Handleiding voor het maken van historische interviews* (Utrecht 1993).
- Heelsum, A. J. Van, *Migrantenorganisaties in Nederland* (Utrecht 2004).
- International Organisation for Migration (IOM), *Afghanistan migration profile* (Kaboel 2014).

- Joppke, Christian, 'Beyond national models: Civic integration policies for immigrants in Western Europe' *West European Politics* 30(1) (2007), 1-22.
- Kloosterboer, Karin, et al., *Kind in het Centrum. Kinderrechten in asielzoekerscentra* (Den Haag 2009).
- Ministerie van Buitenlandse Zaken, 'Betrekkingen Nederland-Afghanistan' 2016, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/betrekkingen-met-nederland/inhoud/afghanistan> (geraadpleegd op: 8-12-2016).
- Ministerie van Buitenlandse Zaken, 'Veiligheidsdiensten in Communistisch Afghanistan' Ambtsbericht 29 februari (2000) [http://web.archive.org/web/20081004205438/http://www.minbuza.nl/nl/actueel/ambtsberichten,2003/05/afghanistan\\_veiligheidsdiensten\\_x\\_29\\_02\\_00.html](http://web.archive.org/web/20081004205438/http://www.minbuza.nl/nl/actueel/ambtsberichten,2003/05/afghanistan_veiligheidsdiensten_x_29_02_00.html) (geraadpleegd op: 08-12-2016).
- Mulder, C.H. en A. Zorlu, 'Locatiekeuze van immigranten in de eerste vier jaar na aankomst' *Bevolkingstrends* 56(3) (2008), 39-44.
- Ness, Immanuel, et al. (eds.), *the encyclopedia of Global Human Migration, Volume II* (West Sussex 2013).
- Park, E.R. en E. W. Burgess, *Introduction to the Science of Sociology* (Chicago 1921).
- Pels, Trees en Marjan de Gruijter, *Vluchtelingengezinnen: opvoeding en integratie: opvoeding en ondersteuning in gezinnen uit Iran, Irak, Somalië en Afghanistan in Nederland* (Assen 2005).
- Penninx, Rinus, Dimitrina Spencer en Nicholas van Hear, 'Migration and Integration in Europe: The State of Research' Report commissioned by the Economic and Social Research Council (ESRC) for NORFACE (Oxford 2008), 1-18.
- Portes, Alejandro, et al. 'The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field', *Ethnic and Racial studies* 22(2) (1999), 217-237.



Prins, Jacomijne, 'Marokkaans Nederlandse jongeren aan het woord in focusgroepen. De rol van verhalen in discussies over de Marokkaans Nederlandse identiteit.' *Migrantenstudies* 27(2) (2011), 176-183.

Siegel, Melissa, *The Netherlands-Afghanistan Remittance Corridor Study* (Den Haag 2010).

Snel, Erik, Godfried Engbersen en Arjen Leerkes, 'Transnational involvement and social integration' *Global Networks* 6(3) (2006), 285-308.

Vogelsang, Willem, *Afghanistan. Mensen, Politiek, Economie, Cultuur, Milieu*. (Amsterdam 2010).

Toorn, Rien van der, 'Bekeerlingen uit Iran en Afghanistan ook in Nederland in de knel', *Jubilee Campaign* (2011) 1-2.

Vasta, Ellie, 'From ethnic minorities to ethnic majority policy: Multiculturalism and the shift to assimilationism in the Netherlands', *Ethnic and Racial Studies*, 30(5) (2007), 713-740.

Vedder, Paul en Fons J. R. van de Vijver, 'De acculturatie en adaptatie van migrantenjongeren in Nederland. Een vergelijkende studie' *Migrantenstudies* 19(4) (2003), 252-265.

Vertovec, Steven, 'Migrant transformation and Modes of Transformation' *The International Migration Review* 38(3) (2004), 970-1001.

Visser, Lieneke de, 'Afghanistan is in mijn hart en Nederland is in mijn hoofd' Bachelor scriptie Algemene Sociale Wetenschappen aan de Universiteit van Utrecht, 2009.

Roger Waldinger 'Rethinking Transnationalism', *Empiria* 19 (2010), 21-38.

## Appendix 1: Vragenlijst

Tijdens het gesprek werden de vier onderwerpen achterelkaar behandeld, om zo enige structuur aan te brengen in het gesprek. De vragen die per onderwerp zijn opgeschreven werden gebruikt als mogelijke doorvraagmiddelen. Ze zijn dus niet per sé allemaal in elk gesprek behandeld. De eerste twee onderwerpen hebben te maken met de eerste periode in Nederland, de laatste twee over de huidige situatie. De vragen zijn deels geïnspireerd door het onderzoek naar Marokkaanse migranten van Nadia Bouras.<sup>57</sup> Ik opende het gesprek door te vertellen dat ik zelf ook in Afghanistan heb gewoond en een beetje Afghaans spreek. Hierdoor ontstond meteen gemeenschappelijke grond met de respondent waardoor de rest van het gesprek ook makkelijker liep.

Eerste onderwerp: aankomst in Nederland, in het AZC

- Kunt u meer vertellen over uw aankomst in Nederland?
- Hoe was de sfeer in het AZC?
- Hoe ging u om met de onzekerheid van het wachten op een verblijfsvergunning?

Tweede onderwerp: zich vestigen in Nederland

- Bent u een studie gaan doen of meteen gaan werken?
- Hoe was het om een baan te vinden?
- Heeft u stigmatisering ervaren in Nederland?<sup>58</sup>

Derde onderwerp: sociale banden

- Heeft u nog contacten met Afghanen in Afghanistan?
- Gaat u wel eens terug naar Afghanistan?
- Heeft u veel contacten met Nederlanders of Afghanen in Nederland?
- Bent u lid van een vereniging?
- Als u jarig bent of een feest geeft, wie nodigt u dan uit?

Vierde onderwerp: culturele verbondenheid met Nederland of Afghanistan

- In hoeverre bent u bezig met de Afghaanse cultuur?
- Voelt u zich meer Nederlander of Afghaan?
- Zou u ooit weer in Afghanistan willen gaan wonen?

---

<sup>57</sup> Bouras, *Land van Herkomst*, 225-246.

<sup>58</sup> Deze vraag was aanvankelijk niet onderdeel van de vragenlijst, maar nadat de eerste respondenten allemaal uit zichzelf hierover begonnen is besloten hier gericht naar te vragen.

## Appendix 2: De respondenten

Naam (geslacht, leeftijd bij aankomst)	Afghaanse Achtergrond	Hoogst genoten opleiding [Afghanistan, Nederland] <sup>59</sup>
K. N. (man, 14)	Kaboel (stad), moslim	Basisschool, hbo
P.L. (man, 32)	Kaboel (stad), christen	Universiteit, n/a
S.Z. (vrouw, 15)	Dorp buiten Kaboel, moslim	(geen), mbo
M.M. (vrouw, 25)	Kaboel (stad), moslim	Universiteit, cursus
Dhr. S. (man, 30)	Kaboel (stad), christen	Universiteit, (niet mogelijk)
Mevr. S. (vrouw, 30)	Kaboel (stad), christen	Universiteit, (niet mogelijk)
S.T. (man, 40)	Dorp buiten Kaboel, moslim	Universiteit, (geen)
O.S. (man, 29)	Dorp in Nangahar, moslim	Middelbare school, (geen)
Z.R. (man, 19)	Herat (stad), moslim	Basisschool, hbo
K.R. (vrouw, 16)	Herat (stad), moslim	Basisschool, universiteit
A.F. (man, 32)	Kaboel (stad), seculier	Universiteit, n/a
R.N. (vrouw, 14)	Kaboel (stad), moslim	Basisschool, universiteit
Z.S. (vrouw, 36)	Kaboel (stad), moslim	Basisschool, mbo
P.S. (vrouw, 29)	Kaboel (stad), moslim	Universiteit, n/a
E.E. (man, 18)	Dorp buiten Mazar-e-Sharif, moslim	Basisschool, mbo
B.M. (man, 26)	Kaboel (stad), moslim	Universiteit, (niet gehaald)

<sup>59</sup> “(geen)” houdt in dat de respondent geen opleiding heeft gevolgd, ondanks dat daar wel mogelijkheid toe was en dit veel toegevoegde waarde zou hebben. Als een opleiding niet is gevolgd omdat dit minder toegevoegde waarde zou hebben (zoals een tweede of derde universitaire opleiding) wordt dit aangeduid met “n/a”.